بۆشاییەکانی نووسین □ووی دووەمی تێکست … نیهاد جامی

ئاخۆ لەڕێگەی بۆشاییەکانی نووسینەوە دەتوانین ڕووی دووەمی تێکست ببینین؟ ئەو بۆشاییانەی ناو نووسین لەکوێدان؟ ئەی ڕووی دووەمی تێکست چیە؟
سارتەر پەیوەندی نێوان خوێنەر ونووسەر ناو دەبات بە کەلێنێک، ئەوە بۆشاییەک لەنێوان نووسەر وخوێنەر، بەواتای پەیوەندیەک درزێکی هەیە، هەمیشە پێویستی بە ئیشکردنەوەیە، ئەو تێگەیشتنە سارتەریە لەوێ تەواو دەبێت، خوێنەر لەڕێگەی ماناوە بۆشاییەکە پڕ دەکاتەوە.
بۆشاییەکانی نووسین کارێکە بێویستی خۆمان گەڕانە بەدوای بەدوای منی خوێنەرو ئەوی نووسەر، ئەوەی دەکەوێتە نێوان ئێمە ئەوە بۆشاییەکانی نووسینە، ئەو بۆشاییانە لەڕێگەی سەر لەنوێ نووسینەوە دەکەوینەوە ناو خوڵقاندنەوەی مانا.

بۆشاییەکانی نووسین هەوڵێکە بۆ تێگەیشتن لەساتەوەختی کردەی خوێندنەوە تاوەکو مانا بە تێکست ببەخشینەوە، بەخشینێک وابەستەی خوێندنەوەی بۆشاییەکانە لەڕێگەی نووسینەوە.
ئەوە خوێندنەوەی ڕەخنەیی نیە، هێندەی ئامادەبوونی منی خوێنەر لەبەردەم کردەی خوێندنەوەدا، منی خوێنەر چۆن هەوڵی نووسینەوەی ئەو بۆشاییانە دەدەم کە دەکەونە نێوان من و تێکست، ئاخۆ ئەو نووسینەوەیە ڕزگارکردنی منە لەناو پەیوەندیی نووسەر بە تێکست؟ یاخود ئازادبوونی منە لەناو تێکستدا؟
خوێنەر لەناو تێکستدا وەک نووسەر دەردەکەوێتەوە، پڕۆسەی خوێندنەوە بەرهەمهینانەوەی مانایە، ئەوەش وادەکات خوێنەر ڕووی دووەمی تێکست ببینێت، ڕووی دوەمی تێکست بەرەنجامی یادەوەری زمانەوانی تێکستە.
فەیلەسوفێکی وەکو ژۆلیا کریستیفا لەکتێبی “زانستی تێکست” ئاماژە بۆ ئەوە دەکات، تێکست ببێتە ناوەندی زانینێک توانای ڕووبەرێکی زمانەوانی هەبێت بۆ ناسینی کۆمەڵگا لەتەواوی ئاستە کۆمەڵناسی و دۆخی دەروونی مرۆڤەکانی ناو تێکست.

ئەو ڕوانینە کریستیڤیە بەتەنیا لەلای دستۆفسکی دەیبینین، هەر بۆیە شتێکی سەیر نیە، خۆشی بۆ ئەو بگەڕێتەوە، چونکە هەردوو ڕۆمانی “تاوان وسزا” و “برایانی کارامازۆف” دوو تێکستن لەئاستی کۆمەڵناسی و دەروونشیکاری و گومانی ف□ل□سفی مرۆڤ، ئەوەیان دەشێت

لەداهاتوودا ڕووبەری نووسینی تایبەتی بۆ تەرخان بکرێت.
هەڵبەت ئەو تێگەیشتنە بۆ تێکست وێنەیەک نیە ڕۆمانوسەکانیتر بتوانن لەو ئاگاییەوە ڕۆمان بنووسن، ئەوە وەک گریمانەیەکی تایبەتی دستۆفسکی دەیبینین، بەڵام بەو مانایەش نیە کە نەتوانرێت تێکست بێتە ناویەوە، بەڵام کاتێک ئەو ئاگاییە لەلای میلان کۆندێرا دەبینینەوە، دەکرێت ناوی بەرین بە ” ڕووی دووەمی دستۆفسکی”
کۆند□یرا لە ڕۆمانی «ئاهەنگی مانائاوایی» کە ڕەووف بێگەرد کردوویەتی بە کوردیی، جگە لەخوڵقاندنی ڕووبەرێکی فراوانی زمان بۆ ئازادی ئینسان، هەوڵی خوڵقاندنی چەمکی جیاوازی پەیوەندی و تێگەیشتنەکانی دەدات، وێنەی ڕاستەقینەی مرۆڤی هاوچەرخ لەنێوان مەعریفە و ویست بەرجەستە دەکات، چیتر وێنەکان خاوەنی دیدێکی ئەخلاقی نین، بەڵکو ویستی نیتچەیی مەعریفەش زەوت دەکات، وێنەیەکی فرەیی مرۆڤەکان بۆ تاکە کەسێک بەرجەستە دەکەن، ئەو فرەییە خوڵقاندنی مانای جیاوازی مرۆڤە بۆ دۆخی دەروونی و شوناسە ئەخلاقیەکەی، ئەوەش لە کارەکتەری رۆزینا دەردەکەوێت، ئەو کچەی یاکوب لەدوایەتی تا حەبە ژەهرەکەی لێ وەربگرێتەوە نەبادا لەگەڵ ئەوانیتر بیخوات و بمرێت، لێرەدا یاکوب نمونەی کارەکتەرێکی مرۆڤدۆستە لەهەمان کاتدا گوناهێک دەکات نەک لەبەر ئەوەی ئارەزووی دەکات، بەڵکو بۆ تێکنەشکاندنی ناخی کەسێکیتر، بۆیە کاتێک ئۆلگا ناچاری دەکات سێکسی لەگەڵ بکات، لەکاتێکدا ئەو خۆی ئەو کچەی پەروەردە کردووە، وەک هەستی باوکێکی ڕۆحی گۆشی کردووە، لێرەدا ئۆلگا وێنەیەکیتری لۆلیتا بەرجەستە دەکات بۆ تێکشکاندنی وێنەی باوک، فرانتا گەنجێکی ترەو بەراستی عاشقیەتی، عەشق بەرەو شەرکردن و سەرە ڕۆیی دەبات تا لەوانیتر بیپارێزێت، کلیما مۆسیقارێکی گەری□د□ی ژنە لەلایەک خۆشەویستی بۆ هاوسەرەکەی کە ناتوانێت دەستبەرداری بێت، کەچی شەوێک سێکسی لەگەل رۆزینا کردووەو سکی پڕ کردووە، دواتر دەیەوێت فریووی بدات کە گەر مناڵەکەی لەبار بەرێت □ئەوە دەیکات بە ژنی خۆی.

لەنێوان فرە تێگەیشتنی پیاوەکان بۆ رۆزینا، کەچی ڕۆزینا لەئەنجامی خەوتن لەگەل بارتلیف تێدەگات، دنیا پەناو یەک پیاو کۆ نەبۆتەوە، ئەوەتا لەسێکسکردنی لەگەڵ بارتلیف دەزانێت سەرباری جیاوازی تەمەن کەچی گەیشتووە بە چێژ و شادیەکی ڕۆحی وجەستەیی، ئەوەش وایکردووە کۆندێرا مۆتیڤێکی فرەیی بۆ تێگەیشتنی مر□یانە لەسەر پەیوەندی و چۆنیەتی ڕوانین بۆ ژیان بخاتە ڕوو.

کاتێک پێشبینیەکان کە دەڕەونەوە، دواتر لەشوێنێکیتر سەر

هەڵدەدەنەوە، کە دەبنە مەرگی رۆزینا، لێرەوە نووسەر وەزیفەی ڕۆمانووس بەتەنیا لەناوکۆیی تێکست ناهێلێتەوە، بەڵکو دەیهێنتە قسەکردن، لێرەدا ئەو ڕووەی دستۆفسکی بەڕوونی لەلای کۆندێرا دەبینینەوە، هەڵبەت کۆندێرا لەڕوانینە تیۆریەکانی بۆ ڕۆمان ئەو باسەی کردۆتەوە کە چۆن ئەو ڕووبەرە کراوە بە تێکستی ڕۆمان ببەخشێت، لەو ڕۆمانەشدا تێکست وەک ڕووبەری ئاخاوتنی مرۆڤ لەژیان دەبینین کە چۆن ئاگایی مەعریفی کارەکتەر وەک زهنیەتی خۆی ڕووداوەکانی ژیانی پێ دەخوێنێتەوە.
لێرەوە تێدەگەین کەوا میلان کۆندێرا دەیەوێت وەک ڕوویەکی ئەخلاقی کارەکتەر دیوی دووەمی دستۆفسکی بنووسێتەوە، تەنانەت کارەکتەری ئۆلگا کە ناوێکی ڕووسیە وەک دەنگی ناو تێکستی دستۆفسکی و کولت□ووری□ک□ی هاتۆتەوە، کە ئەوەیان لای میخائیل باختین بە ئیدیۆلۆژیم ناو براوە.

مرۆڤی هاوچەرخ لەڕووی سایکۆلۆژیەوە مرۆڤێک نیە خاڵی لەو وێنە ئەخلاقیەی دستۆفسکی وێنای کردووە، سەرەنجام کلیما چەندە هونەرمەندێکی بەتوانا و ناسراو بێت، هەر وەک ڕاسکۆلینکۆف ڕەوایەتی بە کوشتن دەدات، بۆیە دڵخۆشە بە مەرگی ڕۆزینا و تەنانەت بەو تۆمەتە ئەخلاقیانەی کە دکتۆر سکریتا درووستی کردووە، لێرەدا دەردەکەوێت دامەزراوە فەرھەنگی و ئەخلاقیەکان بەپێی ویستی خۆیان دەسەڵات بەرھەم دێننەوە، کلیماو سکریتا دوو نموونەی زیندووی ئەو دەسەڵاتەن.

ئەوەش دەرخەری ئەو ڕاستییە کە پیاوێک نیە بێگوناه بێت، گوناهبار نەبێت، هەموویان کە دەمامکی عاشق بوون و مرۆڤی مۆدێرنیان لە ڕووخسارە کەچی لەبن□□ت□دا ڕووی شاراوەیان وێنەی گوناهباربوونیانە، وێنەی دووەم کە وێنە ڕاستقینەکەیە وێنەیەکی شاردراوەیە لە ژنەکان، بۆیە ژنەکان عاشقی وێنەی یەکەم بوونە، کە وێنە ساختەکاریەکەیە. وێنەیەک کۆندێرا ڕۆمان وەک تێکستێک دەخاتە ڕوو، ک□ تەنیا تێکستێکی ئەدەبی نەبێت، بەڵکو توێژینەیەکی کۆمەڵناسیانە بێت لەڕووی پەیوەندی کولتووریی مرۆڤەکان بە □□کۆمەڵگاوە.

لێرەدا پێویستە ئەوە فەرامۆش نەکەین، کە کارەکتەری ئۆلگا لەو ڕۆمانەدا بەتەنیا ناوێکی ڕووسی نیەم بەقەد ئەوەی گەڕانەوەیە بۆ ئەو پڕۆژە کریستیڤییە، کە تێکست ڕووبەرێکی زانستیی□ بۆ ناو پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان، لەهەمان کاتیدا یادەوەری ئێمە بەشداریەکت پتەو دەکات لەناو تێکستدا، ئەویش بەگەڕانەوەی

دستۆفسکی لەڕێگەی ئۆلگا و ئەو گۆ□انکارییەی لەناو تێکستدا خولقاندویەتی، دستۆفسکی دەبێتەوە بەشێک لەناو زانستی تێکست.

تارمایی دیکتاتۆر لەچیڕۆکی پەیکەرەکانی سەلاح زەنگەنەدا … سەدیق سەعید ڕواندزی

یەکێك لەو سیما سیاسییانەی لە سەردەمی دیکتاتۆردا لە عێراقدا بوونی هەبوو، ئەو پەیکەرانەی خودی سەدام بوون کە هەموو شارو لە شارەکانیشدا، زۆربەی شەقامەکانی تەنیبوو. بە ڕادەیەك مرۆڤ بۆهەر لایەك ڕووانیبای ئەوا پەیکەرێکی دیکتاتۆری دەکەوتە بەرچاو.بوونی ئەو ژمارە زۆرانە لەپەیکەرەکان، گەرچی بەقەبارەو شێوە و شوێنی نمایشکردنیان جیاوازبوون لە یەکتری، وەلێ هەموویان یەك ئاماژەیان دەگەیاند کە ئەویش دیکتاتۆر ئەگەر خۆشی لە هەموو شوێنەکان نەبێت، ئەوا تارمایییەکەی وەك هێمایەك بۆ ترس و تۆقین، بوونی هەیە.لە هەموو ڕووبەرە جیاوازەکانی ژیان دەبینرێت و بینینی ئەویش واتە ترس و سڵەمینەوە و کوشتن و خوێن.واتە ئەگەر پەیکەر وەك هونەرێك هێمایەك بێت بۆ ژیاریبوون و هونەرێکی بەرز، ئەوا پەیکەرەکانی دیکتاتۆر سیمبولی ترس و بە سیخوڕیکردنی کۆمەڵگە و چاودێریکردنی تاکەکان بوو. لەڕاستیدا، لە ژیانی هەموو دیکتاتۆرەکانی دنیا خاڵێکی هاوبەش هەیە، ئەویش نەرجسیەت و شەیدابوونە بە خود.

ئەوان دەیانەوێت لەڕێی بیناکردنی ئەو پەیکەرانەوە، خۆشەویستییەکی ساختە ببەخشنەوە بەوەی کەگەلەکانیان ئەوەندەیان خۆش دەوێن، پەیکەریان لەهەموو شوێنێك بۆ دروست کردوون. کاتێکیش کۆتایی بە ستەم و دەسەڵاتەکانیان دێت، ئەوا پەیکەرەکانیان بەرلە هەموو شوێنێك زووتر دەکەونە بەر ڕووخاندن و ئەتککردن. وەك ئەوەی لە مەیدانی فیردەوس بەرامبەر پەیکەری زەبەلاحی سەددام کرا، کاتێ بینیمان لە گۆڕەپانی فیردەوەس منداڵان یاریان بەکەللە

سەرەکێنکریتییەکەی دەکرد.ئەو پەیکەرە زەبەلاحەی سەردەمانێك هێمای تارمایی دیکتاتۆرو ترس و تۆقین بوو بۆ هەمووان.چیرۆکی(پەیکەرەکان)هەڵگری ئەو گوتارەیە کەباسمان کرد. ئەویش ئامادەیی دیکتاتۆرە لە ژیانی عێراقییەکان لەهەموو شوێن و جێگەیەکدا.چ بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ، یان لە ڕێگەی سێبەری پەیکەرەکانییەوە بێت. ئەم چیرۆکە باس لە تەنینی هەموو شوێنێك بە پەیکەرەکان دەکات. تا ئەو ئەندازەیەی دواجار پەیکەرەکان دەبنە مرۆڤی ڕاستەقینە و هاوشێوەی هەموو مرۆڤێك،قسە دەکەن و دەڕۆن.

پاڵەوانی ئەم چیرۆکە، کە کەسی یەکەمی تاکە ڕقێکی زۆری لە پەیکەرەکانە. بۆیە هەر کاتێك بەلایاندا ڕەت دەبێت و سەیریان دەکات، تفێك دەکاتە پەیکەرەکان. ڕۆژێکییان کاتێ هەمان ڕەفتار بەرامبەر بە پەیکەرەکە دووبارە دەکاتەوە و بە خێرایی دەگەڕێتەوە ماڵەوە، واهەست دەکات پەیکەرەکە لە سەکۆکەی دێتە خوارەوە و لەماتریالێکی بێ گیان وجوڵە، دەبێتە مرۆڤ و دوای دەکەوێت. پاڵەوانی چیرۆکەکە کاتێ دەگاتەوە ماڵەوە، دەیەوێت پشووێك بدات، لە وکاتەدا لەدەرگا دەدرێت. ئیدی ئەو واخەیاڵ دەکات ئەوە پەیکەرەکەیە دوای کەوتووە، بۆیە داوا لە ژنەکەی دەکات دەرگاکە نەکاتەوە، بەڵام ژنەکەی گوێ بەو داوایەی ئەو نادات و دەرگاکە دەکاتەوە،دواتریش پەیکەرەکە دێتە ژورەوەو بە بەرچاوی ئەو،دەستی ژنەکەی دەگرێت و لەگەڵی جووت دەبێت. دوای ئەمەش منداڵێکی لە شێوەی پەیکەرێکی بچووك لە ژنەکەی دەبێت.ناچار ماڵ جێدێڵێت و خۆشی دەبێتە پەیکەر. ئەمجارەیان پاڵەوانی چیرۆکەکە، دەیەوێت وەك حەزرەتی ئیبراهیم هەرچی پەیکەر هەیە بەدەستەکانی وردوخاشییان بکات.

چونکە خۆی وتەنی هەر لە منداڵییەوە ڕقی لە پەیکەرەکانە. بۆیەڕۆژێك تەورێك هەڵدەگرێت و بە گژپەیکەری ئەلسعدون دادێتەوە،بۆ ئەوەی وردوخاشی بکات، بەڵام پەیکەرەکە لێی دێتە قسەو پێی دەڵێت:([illegible].)[illegible] [illegible]:(هەی کوڕی سۆزانی)دیسانەوە بەترس و دڵە ڕاوکێوە واز لەپەیکەری ڕەسافییش دەهێنێت، کاتێك لە شەودا بەرەو ماڵ دەبێتەوە پەیکەرەکەی شا فەیسەڵی یەکەم دەبینێت،هەوڵدەدات بەتەورەکەی دەستی ئەویش بڕووخێنێت،بەڵام دیسانەوە شا فەیسەڵیش پێی دەڵێت:([illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]:(پەیکەرەکان هەڵسانەوە،ڕۆژی هەڵسانەوەی پەیکەرەکانە،پەیکەری پەیکەرەکان ئ□مەن لە خەو ڕاکشان هەڵسانەوە). بەم جۆرە چیڕۆکنووس دەیەوێت ئەوپەیامە بگەیەنێت کە هەرگیزاو هەرگیز، بتەکان لەوڵاتەکەیدا کۆتاییان نایەت.دواجار دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم، کە ئەمە دووەم چیڕۆکی وەرگێڕدراوی ئەم چیڕۆکنووسە عێراقییەیە دەیخوێنمەوە. بەڕاستی وەك خوێنەرێك هەم چێژم لە خوێنەوەیان بینیوە هەمیش سەرنجیان ڕاکێشاوم. هیوادارم کۆی چیڕۆکەکانی وەربگێڕدرێنە سەر زمانی کوردی…

*چیڕۆکی پەیکەرەکان/نووسینی سەلاح زەنگەنە/وەرگێڕانی تاهیر عوسمان/ڕۆژنامەی هەولێر ژمارە 3050لە29-3-2019……

*ئەم بابەتە لە هەفتەنامەی(هەواڵ)ی ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی 2019-4-13بڵاوکراوەتەوە………..

رۆمانی پاسەوانانی خودا

لەنێوان زەمەنی داخراو و زەمەنی کراوەدا...عەبدولموتەلیب عەبدوڵڵا

گفتوگۆی برگسۆن* و ئاینشتاین* لە بارەی زەمەنەوە گفتوگۆیەکی سایکۆلۆجی/ فیزیاییە، بەڵام هەندێ لە فیزیاییەکان دەیانەوێ تێگەیشتنێکی تاکڕەهەند بە زەمەن ببەخشن و ئەو کەلێنە دابخەن، کە ئەپیکۆرییەکان بە کراوەیی جێیانهێشتووە! لێرەدا گرفتی قسەکردن لە سەر زەمەن لە لای برگسۆن قسەکردنە لە زەمەن وەك مەسەلەیەکی خودی، وەك مەسەلەیەك کە بە مرۆڤەوە بەندە، بەڵام لای ئاینشتاین و قسەکردنە لە سەر حەقیقەتێکی بابەتی کە بە دەرەوەی مرۆڤەوە دەلکێ. زەمەن چییە؟ ئەو پرسیارە دێرینەی، کە (ئۆگستین)* ی مەزن بەرزی کردەوە، وەك دەبینین لای برگسۆن لە دەیموومەدا خۆی دەبینێتەوە… برگسۆن رەهایی لە بەردەوامییدا دەبینێتەوە، پێیوایە بەردەوامی زەمەنی حەقیقییە.. ئەو زەمەنەیە کە مرۆڤ تێیدا دەژی، بۆیە دەبێ مرۆڤ لە جیهانی دەرەوە دوور بکەوێتەوە، بەرەو ناوەوە، چونکە هەر لە ناوەوە هەست بە هەڵقووڵینی زەمەنی حەقیقی دەکات، زەمەنێك کە رابردوو و ئێستا لەیەك باردا کۆدەکاتەوە و سەر لە نوێ بەرەو داهاتوو پاڵی دەنێت. برگسۆن دەیەوێ (بوون) لە سەر دەیموومە وێنا بکات. لەبەر ئەوەی (دەیموومە-بەردەوامی) دێ و دەڕوا، بۆیە قبولی دابەشبوون و بەش بەشبوون ناکات.. بەردەوامی پێشکەوتنی رابردووە، کە داهاتوو بەرهەم دەهێنێ، هەرچەندە پێشبکەوێت گەورە دەبێت. هەر لە سەر ئەو بنەمایەش (من/الانا) لای ئەو یەکێتییەکە دابەش نابێت. ئازادیش بە دەیموومەوە بەند دەکات، دەیموومەیەك کە جیابوونەوە ناس ناکات، یەکێتییەك پێکدەهێنێ کە ناشێ بە سەر ساتەوەختدا دابەش بکرێت. بەمجۆرە ئازادی تەعبیر لە کەسێتی دەکات. هەڵبەتە برگسۆن بۆ جەختکردن لە تێزەکەی مۆزیکا و شێوازی ئاگایی وەك نموونە دەهێنێتەوە..* کەواتە لای برگسۆن جەوهەری ئێستا، رابردووە.

زەمەن لە چەندین وێنەدا

کتێبی (جدلیه الزمن)ی باشلار* دیموومەی زەمەن بەو مانایەی کە لای برگسۆن هەیە، رەتدەکاتەوە و دەڵێت زەمەن بەیەکەوەلکاو نییە، بەڵکو بەیەکەوەنەلکاوە (متصل نییە، منفصله).. هەروەها دەڵێ بە هۆی فیکری بەیەکەوەنووساوەوە (متصل) ناتوانین بە شێوەیەکی

جەوهەری بەرەو یەکێکی دیکە بگوازینەوە.. ئەگەرچی دەیمـوومە پێدراوی ڕاستەوخۆی ئاگاییە، بەڵام ئەو دیموومەیە دەستەمۆیە، کەواتە ئاگایی لە شارەزایی دەرەکی وەرگیراوە، چ بە هۆی (دابڕان یان بەردەوامی) بێت. بەو مانایەش لای باشلار ئاگاییمان بە زەمەن، ئاگاییە بە ساتەوەخت: زەمەن واقیعی نییە تەنها لە چرکەساتدا نەبێت. کەواتە باشلار لەگەڵ تێزی فەلسەفی (ساتەوەخت/چرکەسات-اللحقە-Instant) و کتێبی (Siloce)ی (گاستۆن ڕۆبنێل- Gaston Roupnel) یەکدەگرێتەوە و لە تەواوی کتێبی (حدس اللحقە) پشتگیری لە تێزەکەی ئەو دەکات. (ڕۆبنێل-Roupnel) پێیوایە واقیعی زەمەن تەنها لەو چرکەساتەدایە، یان بە مانایەکی دیکە زەمەن واقیعێکە بە چرکەسات ئابڵوقەدراوە و دەکەوێتە نێوان دوو عەدەمەوە. کەواتە زەمەن لە نوێوە دەژی، بەڵام بەر لەوە بژی، دەبێ بمرێ، چونکە ناتوانێ خۆی لە ساتێك بۆ ساتێکی دیکە بگوازێتەوە، بۆ ئەوەی ببێتە دەیموومە.*

لە ڕستەیەکی فەلسەفیدا باشلار دەڵێت: من هەموو شتێکم ونکردووە بۆ ئەوەی هەموو شتێ بەدەستبهێنم. بەمجۆرە لای باشلار هونەر، دابڕان لەگەڵ بەردەوامی ژیانی ڕۆژانەی باو دروست دەکات. چونکە بەردەوامی ژیان نابەردەوامی لەدایکبوونە.* ئێمە لەو ساتەوەختەدا دەژین، هەر لەو حاڵەتەدا هەستدەکەین هەین، واتە لەو ساتەوەختە و بە هۆی ئەو چرکەساتەوە هەست بە بوونی خۆمان دەکەین. لە نێوان هەستکردن بە ئێستا و هەستکردن بە ژیان هاویەکییەکی (وەکیەکی) ڕەها هەیە. لێرە لە دیدی ژیانەوە دەتوانین هەوڵدەین بە هۆی ئێستاوە لە ڕابردوو بگەین، بەبێ ئەوەی بەردەوام هەوڵدەین بە هۆی ڕابردوو ڕاڤەی ئێستا بکەین.

زەمەن چییە؟ دەتوانم بڵێم لە کۆی گێڕانەوەکانی (عەتا محەمەد)دا مرۆڤ لە چەندین وێنەدا بە زەمەنی ساتەوەختەوە دەلکێ، بەردەوام زەمەن بە کراوەیی بەجێدەهێڵێ، بەو مانایەش وێنەکانی عەتا محەمەد ناڕاستەوخۆ دەکەونە ساتەوەختەوە، لە ڕۆمانی پاسەوانانی خودا-مێژوویەکی تر بۆ بینینی خۆمان (لە ناوەندی ڕۆشنبیری و هونەری ئەندێشە چ 2 ساڵی 2016 پێدراوە) وێنەکان بە دوای خەلق کردن و عەشق و عەدەمەوەن، کۆی ڕووداوەکانی ئەو ڕۆمانە لە ساتەوەختێ لە دایك دەبن، کە دەیموومەی نییە، وەك چۆن هێل لە خاڵ پێکهاتووە، ئەو ڕۆمانەش لە کۆمەڵێ ڕووداو پێکهاتووە. (هیچ ئەسڵێك بوونی نییە، ژیان بریتییە لە ژیانی وێنەکان… ئەوەی پێشیدەوترێت ڕۆح یان جەوهەری مرۆڤ، هیچ نییە جگە لە هەوڵێك بۆ دەربازکردنی مرۆڤ لەو

وێنە سێڕەهەندییەی درێژی و پانی و بەرزی، بۆ ئەوەی ڕەهەندێکی تری بداتێ، کە قوڵایییە، بۆ ئەوەی لە گیاندارەکانی تری جیا بکاتەوە. پاسەوانانی خودا ل153).

زەمەن چییە؟ دەتوانم بڵێم کاراکتەرەکانی پاسەوانانی خودا بەردەوام بایەخی کردەی ئاگایی لە ئەزموونی ساتەوەختیدا تۆمار دەکەن، چونکە هیچ حەقیقەتێکی بەڵگەنەویست بەبێ ویست (ئیرادە) و بێ هەستکردن بوونی نییە، هەر ئەوە درێژ دەبێتەوە تا بڕیار لە سەر کردە بدات. بەمجۆرە خودی گێڕەڕەوەکانی عەتا محەمەد تەنها وەك بکەرێکی زەمەنی نەبێ، ناتوانن بڵێن هەین. زەمەنیش بوونەوەرە، چرکەساتە، جیابوونەوەیە، دابڕانە، داهێنان و خەلقکردن و عەشق و کردەی چوونە ژوورەوەی لەپڕە…

کەواتە زەمەنی گێڕانەوەی ئەو ڕۆمانە دەلالەت لە جەوهەری گۆڕاو، مرۆڤی خاوەن قاچ… دەکات، کاراکتەرەکان هەموو شتێکیان ونکردووە، بۆ ئەوەی هەموو شتێ بەدەستبهێنن، بۆیە قبولی دابەشبوون و بەش بەشبوون دەکەن، چونکە زەمەن بەیەکەوەلکاو نییە، بەڵکو بەیەکەوەنەلکاوە، بەو مانایەش وێنەی کاراکتەرەکانی ئەو ڕۆمانە بە گێڕانەوەی زەمەن و جەوهەر و سەر… ناناسرێنەوە؟! پرسیار ئەوە نییە مرۆڤ وەك کۆپیکەری شتەکان، ئەو چیڕۆکە خەیاڵیانە وەك سروشتێکی خولقێنەر یان دروستکەر بەرجەستە دەکات… قسە ئەوەیە کە زەمەنی سروشتی خولقێنەر کراوەیە و زەمەنی سروشتی دروستکەر داخراوە! بەو مانایەش زەمەنی داخراو وێنەی گێڕانەوەی زەمەن دەکێشێ، زەمەنی کراوە وێنەی زەمەنی گێڕانەوە دەنەخشێنێ…

مرۆڤی دروستکەر هەر تەنها بە خاکەوە پەیوەستە، بەو شوێنەوە کە لێی لە دایکبووە، هەر تەنها بە نشتیمان، ڕەگەز، نەتەوە، ئایین، کلتور… پەیوەستە، سەرچاوەی جەوهەر نەگۆڕ مرۆڤی دروستکەرە… بەڵام کاراکتەرەکانی ڕۆمانی پاسەوانانی خودا وەك مرۆڤی خولقێنەر پێیەکانیان ئامرازی بڕینی ریگا دوورەکانە و هەنگاو دەنێن و سەری خۆیان هەڵدەگرن و لە ڕەگ و ریشە و ڕەچەلەکی خۆیان هەڵدێن! مرۆڤی خولقێنەر دەستکاری بوونی خۆی دەکات، ناسنامەی خۆی دەگۆڕێت، سەرچڵانەش لە جەوهەری نەگۆڕ دەبڕێتەوە… ئەو دەڵێ من کێم؟ وێنەیەکێت، وەك من کە تەنها وێنەیەکم… پاسەوانانی خودا، ل206.

مێژووی فیکری پاسەوانانی خودا

ڕۆمانی پاسەوانانی خودا- مێژوویەکی تر بۆ بینینی خۆمان، لە

ڕێگای زەمەنەوە کۆمەڵێ بابەت دەخاتە ژێر لێکۆڵینەوە و چارەسەرییەوە، وەك گیروگرفتەکانی ئازادی، پەیوەندی نێر و مێ، کێشەی یادەوەری، کێشەی مردن و بوون، کێشەی زمان… عەتا محەمەد پێیوایە مێژووی مرۆڤ وەك مێژووی ململانێی نێوان نێر و مێ خۆی دەنەخشێنێ! ئەو پێیوایە تەنانەت داگیرکردن و ئیمپریالیيەت، ململانێی نێوان ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا، دەستگرتن بە سەر سامان و سواربوونی ئۆتۆمبیل و جنێودان و سیستمی زمان… لە مێژووی ململانێی نێوان نێر و مێدایە! ئەو دیدەی عەتا محەمەد بۆ کێشەی ئافرەت و کێشەی بوون و مردن و کێشەی خۆرهەڵات و خۆرئاوا، دروستکردن و خەلقکردن، عەشق و خۆشەویستی… و هەموو ئەو کێشە مرۆییانەی لە ڕێگای ئەفسانە و گێڕانەکانەوە بە ئێمە گەیشتوون… هەموو ئەو کێشە مرۆییانەی لە چیرۆك و ڕۆمانەکانیدا ڕەنگی داوەتەوە، هەموو ئەو کێشە مرۆییانە بۆ ململانێی نێوان نێر و مێ دەگەڕێتەوە، بڕوانە ل107.

ئەو بۆچوونەی عەتا محەمەد بۆ مێژووی ململانێی مرۆڤایەتی لەو قسەیەی (جان بیار بریسە 1837-1923 زانای زمانەوانی فەرەنسی) نزیك دەبێتەوە، کە پێیوایە مێژووی مرۆڤایەتی لە ناوەڕۆکی زماندایە… بەڵام هەر تەنها لە وشەوە -word-ەوە نییە، بەڵکو لە جیهان -world- ەوەیە! وشە مێژووە، ئەو مێژووەش ڕەنگدانەوەی مێژووی بەدواداگەڕانە، وشە وەك زانستی ڕێزمان لە ناو هەڵێنجراوە، هیچ شتێکی نوێ و سەیری تێدا نییە… بە کورتی ڕەنگدانەوەی مێژووی مرۆڤایەتی ڕەنگدانەوەی زمانە لە جیهاندا… بڕوانە: عنف اللغە، جان جاك لوسیرکل، ترجمە وتقدیم/ د. محمد بدوی، المنقمە العربیە للترجمە، بیروت، گ2، 2006، ص133. 137. دەشێ ئەو تێڕوانینەی بریسە بە جۆرێ لە جۆرەکان پەیوەندی بە کتێبی (دی مایسترێ) ئێگستینەوە هەبێت، کە بەڵگەی بوونی خودا بە زمانەوە پەیوەست دەکات و دەڵێت خودا لە دەروونی مرۆڤ دایە و لە ڕێگای زمانەوە دەردەکەوێت.

جوانی لە ناکامێیدایە

ئێمە لە ناوەوەی خۆمانەوە جیهانێکمان ((world)) هەڵگرتووە، وەك چۆن لە جیهانێکدا (word) نیشتەجێین کە زمانە.* گێڕانەوە هەوڵێکە بۆ ئەوەی لە نێوان جیهان و زمان جۆرێك لە ئاوێتە بوون و هاوگونجان دروست بکات! هەر لەوێشەوە (خودی مرۆڤایەتی) پێگەیەکی سێنتڕالیانە لە کردەی گێڕانەوەدا وازی دەکات، وەك ریکۆر* دەڵێت:-
ژیانی مرۆڤ چیرۆکێکە لە حاڵەتی لە دایکبووندا.*
تەکنیکی گێڕانەوە لە ڕۆمانی پاسەوانانی خودا پەیوەندی بە زەمەنی

گێڕانەوەوە هەیە، نەك گێڕانەوەی زەمەن! دەمەوێ بڵێم زەمەنی گێڕانەوە پەیوەندییەکی راستەوخۆی بە خەلق کردنەوە هەیە، بەڵام گێڕانەوەی زەمەن بە دوای دروستکردندا دەڕوات، یەکەمیان دەکەوێتە نێو زمان و دووەمیان جیهان! زەمەنی گێڕانەوە دەکەوێتە نێو زمان و گێڕانەوەی زەمەن دەکەوێتە نێو جیهانەوە. خەلقکردن دەکەوێتە نێو زمان و دروستکردن دەکەوێتە نێو جیهان، عەشق دەکەوێتە نێو زمان و خۆشەویستی دەکەوێتە نێو جیهان، مێ دەکەوێتە نێو زمان و نێر دەکەوێتە نێو جیهان… جوانی زمانیش لە ناکامڵیدایە، مرۆڤیش هەوڵدەدات هەمیشە جیهان جوانتر بکات، چیرۆك و کاراکتەرەکانی عەتا محەمەدیش لەو هاوگونجانە ناکەون ؟!

لێرەوە پرۆسیسەکردنی گێڕانەوە دەکەوێتە دووتوێی ئەو ماوە شاراوەیەی، یان ئەو بۆشایی و خەیاڵەی، کە لە نێوان زمان و جیهاندا هەیە، ئەوەش واتە ئاشنابوونی خود (کە لەو رۆمانەدا لە کاراکتەری سەرەکی رێبواردا دەیبینینەوە) لەگەڵ جیهانی شتەکان و دیاردەکان لە رێگای پرۆسەی خەڵقکردنی مانا و دەلالەتەکانی ئەو دیاردانە و بردنیان بۆ بواری ئاگایی فەردی و پاشان ئاگایی دەستەجەمعییەوە! بەو مانایەش خودی گێڕەڕەوە لە میانی زەمەنی گێڕانەوەدا بوونی هەنووکەیی خۆی بە مانا هایدیگەرییەکەی لە رێگای زمانەوە واڵا دەکاتەوە.*

زەمەنی زمانەوانی

ئەوانەی بە ئاڕاستەی (رۆمانی نوێ) کاریان دەکرد, واتە (رۆب گرێیە و میشیل بۆتۆر و ناتالی سارۆت و کلۆد سیمۆن و جان ریکاردۆ) پێشبینی و تیۆرەکانیان لە بارەی تەوزیفکردنی زەمەن, لە ئاماژەی زمانەوانی بە زەمەنەوە وەرگرتووە, وەك چۆن (لاینس) روونی دەکاتەوە و دەڵێ: خەسڵەتی بنەڕەتی گوتەزای زەمەن خۆی لە پشت ساتەوەختی رووداو لە رستەدا دەبینێتەوە, واتە لە (هەنوکەی) بەزارداهاتندا خۆی هەڵدەگرێتەوە.

رۆمانی پاسەوانانی خودا لە زەمەندا وازی دەکات، بۆیە رووداوەکانی قسە لە کێشەکانی سەردەم دەکات، هەموو شتێکیان، هەموو کێشەکانیان لە ئێستاوە نزیکە, رابردوو, داهاتوو هەر تەنها دەبنە کۆمەڵە لقێکی بەرهەمهاتووی ئەو زەمەنەی کە ساتەوەخت بەرهەمی هێناوە. لە رۆمانی پاسەوانانی خودا (زەمەنی زمانەوانی) زەمەنێکە خۆی بە گوتنەوە پەیوەست دەکات, بەو مانایەش سێنتەری ئەو زەمەنە لە بەرهەمهێنانی گوتندایە. زەمەنی زمانەوانی کردە/ چالاکییە

(فعل/فعالیە: Acte). نەك كار) عمل: (Actio ئەوەی دووەمیان بەردەوامە و دەكەوێتە نێوان بڕیار و ئامانجی دەیمووەمەوە، چونكە كار هەر دەبێ سەرەتای هەبێ و هەر دەبێ وەك بنچینە رووداوی هەبێ. بەڵام كردە/ چالاكی ساتەوەختییە، جگە لە ئەبستراك هیچ واقعێكی نییە. كار بە پشتبەستن بە حاڵەتی چەسپاو نەبێ وێنا ناكرێت.* بەڵام كردە بەر لە هەموو شتێك بڕیارێكی راستەوخۆی هەنووكەییە، پێشكەوتنێكی داهێنەرانەیە رووداوەكان فەرامۆش دەكات.

كەواتە سەرچاوەی زەمەن ئێستایە و هەنووكەی زمانەوانیش بنەمای هەموو رووبەرووبوونەوەیەكی زەمەنی زمان لەخۆ دەگرێ. زەمەنی زمانەوانی هەر یەك لە (ڕابوار، نیان، سنور…) لە سەر ئەو بنەمایە بەردەوام لە بارەی ئێستا دەنووسن. بەو مانایەش ئیشكالیەتی گێڕانەوە لای عەتا محەمەد لە جەوهەردا ئیشكالیەتێكی زەمەنییە, ئیشكالیەتی زەمەنی وەك روونمان كردەوە گێڕانەوە لە فرە زەمەنیدا هەڵدەگرێتەوە.

مێژووی زەمەن/ مێژووی هەڵە

بە گەڕانەوەمان بۆ چیرۆكی ئادەم و حەوا، دەتوانین ئەو تایبەتمەندییەی مرۆڤ بدۆزینەوە، كە بوونەوەرێكی هەڵەكەرە، ل115. ئەو رستەیە مێژووی ململانێی هەڵە و راستی وێنا ناكات، بەڵكو هاوگونجانی زەمەن و زمان دەكێشێ، دەمەوێ بڵێم هەڵە پێیەكانی زمانە و سەری زمان دەكەوێتە نێو زەمەنەوە، بەڵام زمان و زەمەن بەیەكەوە نالكێن، زەمەن و زمان رووبەرووی یەك نابنەوە، بەڵكو زمان زەمەنی خۆی ڕێدەنێت، زەمەنیش زمانی خۆی هەیە! بەو مانایەش بەردەوام (ڕابوار) كاراكتەری سەرەكی ڕۆمانی پاسەوانانی خودا وەكو زمان لە چاوەڕوانی خوێنەردایە، نەك وەك زەمەن! خوێنەریش دەسەڵاتی زمان لە شێوەی گێڕانەوە دەگرێ، دەسەڵاتی زەمەنیش لە شێوەی ساتەوەخت! كەواتە وەك چۆن ناتوانین هەڵە بخەینە دەرەوەی زمانەوە، ناشتوانین كاراكتەرەكانی عەتا محەمەد بخەینە دەرەوەی زمەنەوە.

كاراكتەرەكانی عەتا محەمەد (بە مانا لاكانییەكەی) دالی زمانن، زەمەنی گێرانەوەش لە كارەكانی سەرگەورەی هەڵەن، زەمەنی گێرانەوە لە ڕۆمانی پاسەوانانی خودا هەڵە ڕێكدەخات، بەو مانایەش كاراكتەرەكانی عەتا محەمەد لە هەڵە دروست كراون، كەواتە كاری كاراكتەرەكان ئاگایانە نییە، وەك زەمەنی گێرانەوە دەیكێشێ، بەڵكو لە خۆوەیە و دەكەوێتە ژێر زمانەوە یان ملكەچی زمان دەبێ! هەموو ئەو قسانەش تەرجەمەكردنی جیاوازبینی نێوان (فرۆید)* و (لاكان)* لە

بارەی سوبێکت و نەست لە لایەك و ئیگۆ و نەست لە لایەکی دیکەوە. هەموو ئەو جیاوازییانەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە، کە لای فرۆید ئیگۆ سەرگەورەی نەستە و نەست ڕێکدەخات، نەستیش عەقڵ بەڕێوە دەبات، کەچی لای لاکان زمان نەست بەڕێوە دەبات و ئەوە زمانە قسان بە نەست دەکات.

بە کورتی عەتا محەمەد لە کۆی کاراکانیدا بە دوای زماندا دەڕوا، بۆ ئەوەی زەمەن بۆ بەڵگە نەکەوێتەوە… گێڕانەوە زمان بەڕێوەی دەبات، بۆ ئەوەی کاراکتەرەکان ڕێکبخات! کەواتە مێژووی لە دایکبوونی کاراکتەرەکانی عەتا محەمەد مێژووی هەڵەکانی زمان دەگەیەنێت و دەکەوێتە نێو چرکەساتەوە.

زەمەنی نێر یان مێ

ئەگەر زەمەن بە رەگەزی مێ دابنێین، ئەو مانا ئایینییە زاڵ دەبێ، کە بە رەگەزی مێی دەفرۆشنەوە؟ ئایا سەرکەوتن نێر ە و دۆڕاندن مێ، رەشبینی نێرە و گەشبینی مێ، دۆزەخ/ ژیان، تاریکی/ ڕووناکی… ئایا لە هەموو ئەوانە دەبێ تێڕوانینمان بۆ هەڵە بە نەگۆڕی بمێنێتەوە؟ ئەو هەموو تێگەیشتنانە لە بۆچوونی نێر و نێرسالاری هاتۆتە ئاراوە، کە پێیوایە ئافرەتان لەپاش پیاوانەوە دێن، چونکە وشەی (Female- مێنپ) لە وشەی (Male- مژکر) وەرگیراوە.. یان لە وشەی لاتینی (Femina) هەڵهێنجراوە، مانای وشەی (Femina)ەش بە (أدنى ايماناً) دێت!*

ئەو دوالیزمە هەر تەنها لە زماندا بەرجەستە نییە، خودا لە سەرەتادا ئادەمی دروست کردوە، کاتێك ئادەم لە تەنیایی خۆی وەڕس دەبێت، خودا لە پەراسووی چەپی ئادەم حەوا دروست دەکات… ئەوەش دواتر لە دەقە ئایینییەکان زۆر جوان رەنگی داوەتەوە. لە بەرانبەر ئەو بیرکردنەوەیە، فیکری مۆدێرنەیە بە شێوەیەکی گشتی پشتگیری بزاڤی ئافرەتانی کردووە، بۆ نموونە ئەگەر سەیری وشەی (woman – اِمرأە) بکەین، دەبینین لە دەستەواژەی (Woe to man- الويل للرجل) هەڵێنجراوە.*

دەمەوێ بڵێم ئەگەر دوێنێ گوتاری فیکری، بۆ تەماشاکردنی (جەستە) کەوتبێتە نێو سیستمی ئەخلاقییەوە، ئەوە ئەمڕۆ قسە لەوە دەکرێت، کە جەستە وەك شتێکی ماددی لە بنەڕەتدا لە هەموو بەها ئەخلاقییەکانەوە دوورە، نە پیرۆزە و نە پیس، بەڵکو ئەوە بەهای ئەخلاقییە خۆی بە جەستەوە هەڵواسیووە، بێگومان ئەوەش بۆ سرووشتی کۆمەڵگا و ڕۆشنبیریی نێرایەتی باو دەگەڕێتەوە.

کەواتە دەبێ واز لەو حوکمانە بهێنین کە جەستە دەخەنە نێو جیهان و

بینین دەخەنە نێو جەستەوە، یان بە پێچەوانەوە، چونکە هەر یەك لە جیهان و جەستە بەنێویەکداچوونە، یەك لە نێو ئەویدیکەدا دەبینرێت.* بەو مانایەش وەك ڕۆمانی پاسەوانانی خودا جەختی لێدەکاتەوە، ئەستەمە وێنای زەمەن بکرێ، بەوەی زەمەن نێرە یان مێیە… وەك چۆن ئەستەمە کە تەنها بڕوامان بە یەك رووی مرۆڤ هەبێت… زەمەن لە هاوگونجانی هەردوو رەگەزەوەیە، مرۆڤ چەندان رووی جیاوازی هەیە، ئەو ڕۆمانە پێمان دەڵێ زەمەن هەردوو رەگەزەکەی لە خۆیدا هەڵگرتووە، بەڵام سەردەمێ رووە نێرەکەی زاڵ دەبێ و سەردەمێکی دیکە بەشە مێیەکەی…

زەمەنی خوێندنەوە

بێگومان زەمەنی گێڕانەوە, زەمەنی رووداوەکانی گێڕانەوەیە، کە لە پەیوەندی بە کەسێتیەکانەوە خۆی دەنوێنێ، بەڵام زەمەنی وەرگر (خوێندنەوە) واتە زەمەنی تەلەقیکردنی دەق لە خوێنەرەوەیە, زەمەنی وەرگر زەمەنی خوێندنەوەیە, ساتەوەختێکە لە هەموو زەمەنەکانی دیکە جیاواز دەکەوێتەوە, ئەوە جیاوازییە زەمەنی خوێندنەوە تەواو دەکات! بێگومان بە لکاندنی (زەمەنی خوێندنەوە و زەمەنی خوێنەر) زەمەنی دەق- واتە زەمەنی دەلالی دێتە بەرهەم.

(تزیڤیتان تۆدۆرۆف) زەمەنی نوسین (گوتن بە زار) و زەمەنی خوێندنەوە (درککردن)، لێکجیا دەکاتەوە، زەمەنی نوسین هەر لەو ساتەی کە زەمەن دەخرێتە دووتوێی گێڕانەوەوە، ئیتر زەمەنی نوسین دەبێتە رەگەزێکی ئەدەبی, واتە لەو کاتەی کە گێڕەرەوە قسەمان لە بارەی گێڕانەوەوە بۆ دەکات! بەڵام زەمەنی خوێندنەوە, زەمەنێکی بێ رەنگدانەوەیە, زەمەنی خوێندنەوە درککردنمان بەرامبەر کۆمەڵێك دەق دیاری دەکات, بۆ ئەوەی زەمەن وەك رەگەزێکی ئەدەبی لە ناو دەقدا دەربکەوێت، دەبێ دانەر لەناو گێڕانەوەدا حیسابی بۆ بکات، لە بەرهەمەکەیدا بەرجەستەی بکات.

ڕۆمانی پاسەوانانی خودا دەنگی ئەوانەیە کە دەنگیان نییە، ڕۆمانی پاسەوانانی خودا تەعبیر لە جیهانێکی دابەشبوو دەکات, بەو مانایەی کە دابەشبوون مەرجی جێبەجێکردنی دنیابینییەکی جیاوازی لەخۆدا هەڵگرتووە, بەو مانایەی کە دابەشبوون ئازار بە دنیاوە دەچێژێ, هەرگیز ڕۆمانوس بە یەك بۆچونی دیاریکراوەوە مەحکوم نییە, بەو مانایەش ڕۆمانی پاسەوانانی خودا تەعبیرکردنێکی نادیار و فرە و کراوە و نیگەرانئامێزە… هەموو ئەو دابەشبوونانەش ڕێڕەی زەمەنی گوتار دەنوێنن…

زەمەنی گوتار زەمەنێکی خەتییە و ڕێکخستنی بەندە بە ڕێکخستنێکی بە

دوایەکدا هاتوو، کە یەکێك لە دوای ئەویدیکەوە دێت, بەڵام خوێنەر لە پێناو ئیستێتیکا و چێژ وەرگرتندا، پشت بە گێڕینی زەمەنەکان دەبەستێ، وەك چۆن لە پێناو گوتاردا پشت بە زەمەنی بە دوایەکداهاتوودا دەبەستێ، کەواتە لەو ئەو رۆمانەدا خوێنەر لە پێناو دنیای جوانی و چێژ، لە پێناو فرە زەمەنیدا، دنیای پێناسە و حەقیقەت جێ دەهێڵێ… وەك چۆن لە پێناو دنیابینی سەردەم و پاش و پێش خستنی زنجیرەی رووداوەکاندا زەمەنی گوتارە جیاوازەکان بەیەکەوە دەلکێنێ…

-___________________

سەرچاوە و پەراوێزەکان:

*- هنری برگسۆن لویس لە 18 ئۆکتۆبەری ساڵی 1859 لە(1859/10/18) پاریس- فەڕەنسا لەدایکبووە ، لە 4 ینایری 1941 واتە لە(1941/01/04) (81 ساڵی) لە Paris, Franc پاریس- فەڕەنسا کۆچی دوایی کردووە. لە ساڵی 1927 خەڵاتی نۆبلی ئەدەبی وەرگرتووە.
*- ئاینشتاین، ئەلبیر (1879-1955) فیزیایی ئەمریکی، لەدایکبووی ئەڵمانیا. بە یەکێك لە بەناوبانگترین زانایانی بواری زانستی تەواوی سەردەمەکان دێتە ژماردن. لە ساڵی 1933 بڕیاری دا حوکمی نازییەکان جێبهێڵێ و لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا نیشتەجێ بێت. تیۆری رێژەیی داناوە. لە ساڵی 1921 خەڵاتی نۆبلی لە زانستی فیزیا بە دەست هێناوە.
*- (سانت ئۆگستین saint Augstine) لە جیهانی فرە کلتوری ئیمپراتۆری رۆمانی لە دایکێکی باوەڕ مەسیحی و باوکێکی بێ باوەڕ لە ئەفریقیای سەروو، شاری تاگاستە (Thagate) واتە (ئەهراس)ی جەزائیری ئێستا چاوی بە دنیا هەڵێناوە. زمانی فینیقی زانیووە و ئاشنایی بیروڕای سامییەکان بووە، لە (9) ساڵان پەیڕەوی ئاینی (مانەوی) کردووە و هەر لەو رێگایەشەوە کلتور و شارستانیەتی ئێرانی کۆنی ناس کردووە، ئەدەبیاتی یۆنانی و رۆمانی خوێندۆتەوە و شارەزایی لە بەرهەمە شیعرییەکانی (فێرجیل) هەبووە، لە تەمەنی (30) ساڵیدا هەر لە شاری (تاگاستە) دەبێتە مامۆستای رەوانبێژی، بەڵام دواتر ئەو پیشەیە واز لێدەهێنێ و لە سەر دەستی (ئەمیرۆزا) لە تەمەنی (32) ساڵی واتە 387ز باوەڕ بە ئاینی مەسیحی دەهێنێ، چونکە پێیوایە هونەری رەوانبێژی بە ماناکانی راستی ناگەیەنێت، ئەویش لەوێوە کە ئەفلاتوون دەڵێت هونەری رەوانبێژی راستی پێچەوانە دەکاتەوە و دەیشێوێنێ و ناتوانێ بە یەقینمان بگەبەنێت. هەڵبەتە کۆی ئەو قسانەی ئەفلاتوون بە دژی سۆفیستەکان دەکەوێتەوە. ئۆگستین

له ساڵی 395ز به پلەی (ئەسقەف) دەگات. له تەمەنی (76) ساڵیدا واتە ساڵی 430ز کۆچی دوایی دەکات.

*- گاستۆن باشلار، حدس اللحظه، ترجمه، رچا عزوز و عبدالعزیز زمزم، بغـــداد، گ 1، 1989، ص 81. — [illegible] *27/6/1884* [illegible] *(* [illegible] *(* [illegible] *)* [illegible] *)* [illegible] *1962* [illegible] *16* [illegible] *)* [illegible] *(* [illegible] *)* [illegible] *.* [illegible] - [illegible] *)* [illegible] *"* [illegible] *"* [illegible] *) .38* [illegible] *1992* [illegible] *Siloce* [illegible] *:* [illegible] *:* [illegible] *.* [illegible] *saidboukhlet@hotmail.com* —جاستون باشلار، حدس اللحظه، ترجمه، رچا عزوز و عبدالعزیز زمزم، بغداد، گ 1، 1989، ص 22.

-* ه.س.پ. ل114.

*- پۆل ریکۆر له 27ی شوباتی ساڵی 1913 له شاری "فالنس"ی فەرەنسی لەدایك بووه، له دوای شەش مانگ دایکی کۆچی دوایی کردووه، بەڵام باوکی که مامۆستای زمانی ئینگلیزی بوو له ساڵی 1915 له بەرەکانی جەنگی جیهانی یەکەم کوژراوه، بۆیه ئەرکی بەخێوکردنی خۆی خوشکەکەی دەکەوێتە ئەستۆی مامییەوە. خوێندنی دواناوەندی له "رین" تەواو کردووه، پاشان چۆتە زانکۆو بڕوانامەی ماجستێری له فەلسەفه بەدەست هێناوه، ئینجا چووه بۆ زانکۆی "سۆربۆن" له پاریس و لەوێ نیشتەجێ بووه. بۆ زۆرتر شارەزایی بڕوانه: بول ریکور، فلسفه الاراده، الانسان الخگّاو، ترجمه: عدنان نجیب الدین، دار البیچاو-المغرب،گ1 2003، مقدمه.

*- جاستون باشلار، حدس اللحظه، ص29.

[illegible] *(Freud Sigmund (1856_1939* [illegible] — [illegible] *.(Psychoanalysis)* —— [illegible].

ژاك لاكان له 13ی ئەپریلی 1901 له فەڕەنسا شاری پاریس لەدایکبووه و له 9ی سپتەمبەری 1981 له تەمەنی 80 ساڵی هەر له پاریس به نەخۆشی سەرەتانی قۆلۆن کۆچی دوایی کردووه.

*- بۆ زۆرتر شارەزایی بڕوانه (جان جاك لوسیرکل، عنف اللغه، ترجمه و تقدیم: د. محمد بدوی، النقمه العربیه للترجمه، بیروت-لبنان، گ2

2006، ص100-101.
*- ە.س.پ. ل101.
*- بونتی، موریس میرلو ، المرئی واللامرئی ، ت. د. سعاد محمد خچر، دار الشؤون الپقافیه العامه ، بغداد ، 1987 ، ص126.

لەپەراوێزی نمایشی شانۆیی کێشەکانی ژیانی هاوسەری ... ڕێباز حەمەجەزا

ناوی نمایش / کێشەکانی ژیانی هاوسەری
نووسینی / ئێریك ئیمانوئێل شمیت
وەرگێڕانی / مەریوان هەڵەبجەیی
سینۆگرافیاو دەرهێنان / جەبار محەمەد
نواندنی / شایی نەجار ، زمناکۆ کەریم

نەریتم نییە لەبارەی هەموو بەرهەمێکی شانۆییەوە بنووسم یان قسەی لەبارەوە بکەم ، بەڵام لەبەرئەوەی هەندێك بەرهەم کەزیندوون یان قسە کردن دەربارەیان قورس و زەحمەتە ، دەبینین بێدەنگی لێدەکرێت یان زۆرێکیش لەو باسانە دەچنە خانەی ڕوپامایی و پیا هەڵدان وە یان پیا هەڵشاخان ..بەهەرحاڵ من لێرەدا وەکو بینەرێکی شانۆ سەرنجی خۆم دەربارەی ئەو بەرهەمە دەخەمە ڕوو کە بەباوەڕی من بەرهەمێکە شایستەی ئەوەیە قسەی جددی تر و زیاتری لەبارەوە بکرێت بۆئەم بۆنەیەو لێرەدا من تەنها بەم جۆرە دەدوێم .
گرنگترین شت بۆتێگەیشتن لە شانۆ کارکردنە لەناوسیستم و بەرنامەیەکی توند وتۆڵ و بوونی پێشینەی تیۆری و مەعریفیە دەربارەی بەرهەمەکە ، بەکورتی : شانۆ لەڕووی تیۆریەوە لە دوو شەق پێکدێت و لە دوو هێڵی گشتیدا بەیان دەبێت : “هونەری ژیانکردن و هونەری نمایشکردن ” دواتر ئەمانەش ورد دەبنەوە بۆئاستەکانی خوارەوە و قوتابخانەو میتۆدی هەمە جۆری جیاوازی یان لێ دەبێتەوە .. بەهەرحالً کاتێك بەرهەمێکی شانۆی دەکەوێتە دەرەوەی ئەم دوهێڵە تەریب و جیاوازە مل ملانێی فیکری و فەلسەفی دروستدەکەن

وڕەنگ دەدەنەوە لەتەواوی نمایشی شانۆییدا و دەچنە ناو ستیل و شێوازەکانی کارکردنەوە ..

دمەوێت بڵێم : ئێمە کاتێك دەتوانین ، شانۆ لەڕووی کەلتوریەوە بخوێنینەوە کە توانیبێتمان چێژ و مەعریفەی هەمەجۆرو جیاواز بەرهەم بێنین نەك لەدۆخێکدا زۆرێك لەبەرهەمەکان هاوچەشن بن و لەیەك بچن و فرەجۆر نەبن ، ئەوکاتە لە گرنگی خوێندنەوە ی بەرهەمەکان تێدەگەین ، جاگرنگ نیە لەڕووی تیۆریەوە بروامان بەچیەو چۆن کاری تێدادەکەین !! واتە ناکرێت بەرهەمەکان بە یەك جۆر و بەیەك شێوە بخوێنینەوەو لێکبدەینەوە بەئەندازەی پێویستی و شێوازی ئەوەی کاری تێدا کراوە نەك ئێمە چۆن تێدەگەین وچی دەکەین ؟

ئیریك ئیمانوئیل شمیت : نووسەری (کێشەکانی ژیانی هاوسەری)لەدایکبووی 28ی مارس 1960 ڕۆمانووس وشانۆنامە نووس و دەرهێنەرێکی فەڕەنسی بەڕەچەڵەك بەلجیکیە چەندین بەرهەمی جیهانی هەیە ناسراوترینیان : ” مسیۆ ئیبراهیم و گوڵەکانی قورئان ” و شانۆنامەی :” دانپێدانە کانی ژن و مێردێك “(1) و ئەم دەقەی کە ئەم ستافە کاریان لەسەر کردووە سەربە قوتابخانەی “تەعبیری ” یەو لەڕووی تیۆریەوە سەربە قوتابخانەی ” ژیانیە” و توانیویەتی سیستم و نۆرمی دیاریکراوی خۆی هەبێت و بەشێوەیەکی سایکۆلۆژی کاری تیاکراوە و لێرەدا خوێندنەوەیەکی پانۆرامی بۆنمایش دەکەم لەسەر چەند ئاستێك بەم جۆرەی لای خوارەوە :

دەق و نووسەر سینۆگرافیا نواندن دەرهێنان

قسەکردن لەسەر بەرهەمێکی شانۆیی لە ڕووی تیۆری و زانستیەوە، پێویستە لە دەقی شانۆنامەکەوە بێت چونکە بنچینەی بەرهەمەکە پێکدێنێت و دەیکات بەبەرهەمێکی سەرکەوتوو هونەری یان بەرهەمێکی لاواز و نا هونەری بۆئەوەی بەوردی لەو پرۆسەیە بکۆڵینەوە لەنمایشەکەدا دووئاست دیاری دەکەم کە پەیوەست بەم قسەکردنە پەنا بۆدەقی نمایش دەبەم نەك دەقەکانی تر کەئەوانیش بریتیتن لە : یەکەم /ناسینی نووسەر دووەم / دەق لەنمایشدا چونکە شێوزاو جۆری مامەڵەکەمان بۆدەستنیشان دەکات واتە کە زانیمان نووسەر چۆن هاتۆتە ناو نمایش بێگومان کارئاسانی مان بۆدەکات تاپێگەی نووسەر بدۆزینەوە لەنمایشدا کە بەپێی سیستمی ئەم بەرهەمە بەم جۆرە دەیخوێنمەوە :

- دەق و نووسەر لەنماشی شانۆیی : (کێشەکانی ژیانی هاوسەری) دا :

ناسینی باكگراوندی نووسەر : بریتیەلە قوتابخانەی تەعبیری و كاریگەری (فەلسەفەی كانت) چۆن ؟ گەركەمێك بابەتەكە سادەو ڕونتر بكەمەوە كەدەڵێن كاریگەری قوتابخانەی تەعبیری واتە لەڕووی ئەدەبی و هونەریەوە دەكەوێتە كوێی ئەم دەقە نمایشكراوەوە یان چۆن تەعبیری لێكراوە ؟ لەڕووی فەلسەفەی كانت زیاتر لەڕووئیای هاوبەشدا بەدیاردەكەوێت كەروئیای ئەم بەرهەمە بریتیەلە بوونی : (بیری فەلسەفی و بیری سەرەكی و بینای درامی) كەبەشێوەی جۆراو جۆر بەیان كراون .

تەعبیریەت چیە؟ و چۆن هاتە ناو پرۆسەكەوە؟

(تەعبیریەت غەریبایەتی مرۆڤ لەجیهانی سەرمایەداریدا دەردەبڕێت . ئەومرۆڤەی لەناو هەزاراندا دەژیا بەڵام غەریبە لێیان … زۆری خەڵك و جەنجاڵی شار ، پتر نامۆیی دەسكێنێت .. مرۆڤیش دەبێتە بەشێشتێك لەشتەكان ، تەنانەت بۆ هێزترینی شتەكانیش) (2)گەر لەوچەند ڕستەیە ورد بینەوە هەردووكارەكتەری ژن و پیاو لەم دەقەدا غەریبیان بەیەكتر لە ئاستێكدایە كە مرۆڤ سەری دە سوڕمێت لەو پەیوەندیە تاڕادەی زۆربەی كات دەكەوێتە گومانی ئەوەی بەڕاستی ئەم دوانە چی یەكترن ؟ لەناو خەڵكێكی زۆرەوە بۆ گۆشەی ماڵێك و لەوێشەوە بۆخواردنەوەی مەی و تەنانەت یەكتر بەكارهێنانیش بۆ ئەوەی بڕوا بەیەكتری بهێنن ئەمە ئەو دۆزەیەكە ڕیبازی نووسەر لەئەدەبدا دەكاتە ئامادەبوویەكی گرنگ و كاریگەرو بەجۆرێك هەست نەكەین نووسەر لەنمایشدا بوونی نییە .

- كە باس لە ڕوئیاش دەكەین بۆهەرسێ دۆخەكە بەبیَ تێگەیشتن لە فەلسەفەی كانت كەمێك بابەتەكە ئاڵۆز دەكات ئەوەی من مەبەستمە لێرەدا بیڵێم بەهیچ جۆرێك قسەكردن نیە لەفەلسەفەی كانت بە ئەندازەی ئەوكاریگەریانەیە كەلەدەقدا بەدی دەكرێت بۆنمونە : (كانت لەبابەتەوە دەست پێدەكات و ئاوەز دەكات بە پێوەر بۆ توانای هەڵسەنگاندن و حوكمدان ئەوجا ویست و توانای تاكەكەس بۆ تێگەیشتن و خەماڵاندن ، دواتر هەڵبژاردن و بڕیاردان (3)گەرلەم تێگەیشتنەوە بڕوانینە باسەكە دەبینین لەناو بازنەی ناسینی نووسەردا بەتەواوی لەهەریەكە لە كارەكتەرەكانی (ژن وپیاو) دابەدی دەكرێن و هەمووئەوەی كەباسم كرد دەی سەلمێنێت كە دەقی نمایش لەسنوری بازنەی نووسەردا و لەفەلەكی نووسەر دوورنەكەوتۆتەوە .

سینۆگرافیای نمایشی شانۆیی : (كێشەكانی ژیانی هاوسەری):

- نەخشەی هونەری یان تەقەنی (4)بەكوردی دیمەنسازی، Scenographyسینۆگرافیا بە ئینگلیزی –

مەبەست لە هەمووبەشکانی پێکهاتەی دیمەنێکی شانۆییە هەرلە "دیکۆر ، رووناکی ، ئارایشت ، جل وبەرگ ، ئێکسسوار، موزیك وهتد " گەرتەماشا بکەین ئەم بەرهەمە بەشی زۆری پێکهاتەکان لە ناو دیکۆردا بەدی دەکرا لەگەڵ ئێکسسوارات وکەل و پەلەکانی تر و بەشێوەیکی کەمتر بۆ ڕووناکی و کەمتریش بۆ موزیك و جل و بەرگ و ئارایشت و هتد سادەو ساکار ڕێك وەکو ئەوەی لەژیانی ئاسایی و کەتوار –واقع- یدا هەیە وبێگومان من وەکو وەرگرێك هەستم کرد ئەوە ڕێك ئەکاردانەوەیەکەلە ئەنجامی ژیانی رۆژانەوە بەدەست دێت و هەستم نەکرد شتێکی تر هەبێت کە زەرور بێت لەنمایشەکەدا و زیانێکی بەکەش و بارودۆخە دەرونیەکە گەیان بێت هەر لە مزاج و بیرو بۆچونی کەسەکان و سروشتی ئەم ماڵە و هەڵواسین و شێوازی دانانی تابلۆکان و پەرت و بڵاویەکەی و کۆکردنەوە و کتێبخانەو پەردەو هتد کە بەبۆچوونی من ئەو پەرتەوازەیی و نارێکیە دەگەڕێتەوە بۆئەو ژینگەیەی پێشووی ئەوماڵە کەبەو جۆرە بەجێیان هێشتووەو چونەتە دەرەوەو لەگەڕانەوەیاندا هەوڵی ڕیکخستنەوەی دەدەن بەگشتی پێم خۆشە لەسەردوو ئاست سینۆگرافیا بخوێنمەوە .

سینۆگرافیای نمایشی شانۆیی : (کێشەکانی ژیانی هاوسەری):

تەعبیریەت : هەموو ئەو مانیفێستوو بەرنامە تیئۆریانەی لەتەعبیریەتەوە دەرچوون هاوبەشن : لەڕوانگە هەمەلایی یەکەیان بۆئادەمیزادی خاوەن رۆح و لەش و دەروون و هەست لەیەکتدا … لەبەر ئەمە هەر لە سەرەتاوە بەرهەڵستی ئە ڕەوتە فۆرمالیست و ئیستاتیکی یە پەتیانەیان کردن کەتەنها بۆ بەدی هێنانی فۆرمی تەواو(…) ئازادکردنی واقیع لە چوارچێوەکانی ، ئازاد کردنی ئێمە لەواقع وەتێپەڕکردنی نەك بە پەنا بەر ئامڕازە تایبەتی یەکانی (5) ئەمەش بەڕونی لە سینۆگرافیای نمایشی شانۆیی کێشەکانی ژیانی هاوسەری دا بینراون و هەستم پێکردوون .

سایکۆلۆجیا

بەلای یۆنگەوە کاری هونەری دیاردەیەکی سایکۆلۆژی ، رەنگە زۆر هێی کەسی و ڕەگەزی بێ ئاگایی ڕوون بکاتەوە (….) قوتابخانەی فرۆید، هەموو هونەرمەندان بە(نەرجسی) دادەنا ، واتە پێگەیشتنی سایکۆلۆژیان تەواو نەبووە (7) ئەمە دەمانبات بەرەو ئەوەی خوێندنەوە بۆ بارستەو ڕەنگ و شێوازی دانان وپەرت و بڵاوی ئەو سینۆگرافیایەو دواتر هەوڵدان بۆ ڕێکخستنەوەی ئەو شپرزەی و

دۆخەسایکۆلۆجیەی بەتایبەتی لە تابلۆکاندا تەواو کەشێکی دەرونی هەمـوارکراوی هونەریمـان پێدەبەخشن و دۆخـی مزاجـی بۆ نمـایشەکە ڕادەگرت و یارمەتیدەرێکی باشی بەهامیزاجی و دەرونیەکانی نمایش بوو .

نواندن لە نمایشی شانۆیی : (کێشەکانی ژیانی هاوسەری):

یەکێك لەتوخمە جددی و کاریگەرەکانی نمایش بریتی بوو لەو نواندنە قوڵ و سـایکۆلۆژیەی هەریـەك لەئەکتـەرە بەشـداربووەکانی نمـایش کەلەڕووی ڕیتم و دەنگ و جەستە وتەکنیکی نواندنەوە لەئاستێکی باڵاو بەرزدا دەبینرا بەجۆرێك کردارەکان هەستێکی قوڵ و ناوەکی و جوانیان پێشکەش دەکرد دەتوانم بەم هێلکاریە نمایشەکە لەڕووی نواندنەوە بخوێنمەوە :

کردار + هەست) بە یارمەتی سایکۆلۆژیا (نواندن + ئیستاتیکا))

کردارەکانی نواندن لەناوەوە بۆدەرەوەو نەرم و ناسك و هەندێکجار توندو پڕبەجۆرێك من وەك بینەرێك هەستم نەدەکرد ئەوە نواندنە بەڵکو دیالۆگ وتنەکان و ددان پێدانان و دەرچەی پیتەکان و هێزی دەنگی ئەکتەرەکان لە ڕووی چینەکانی دەنگ و دروست بەکارهێنانیان وای دەکرد زیاتر چێژ لەو شێوازە پێشکەشکردنەوەربگرم ، بەڕادەیەك هەندێك جار ئەوەندە تێکەڵ بەنمایش دەبووم بەدیار ئەو دۆخە سـایکۆلۆژیەوە خەنـی و ئـاسوودەبم کـە نوانـدێکی ڕاسـتگۆیانەو ئیستاتیکی و پڕلە چێژبوو بۆ من .

دەرهێنان لەنمایشی شانۆیی (کێشەکانی ژیانی هاوسەری):

ئەگەر چی بنەما سەرەکیەکانی کاری دەرهێنان لەم نمایشەدا بوونیان هەبوو بەڵام لەڕاستیدا وەکو کاری دەرهێنەر ودەرهێنان وون بوو بەڕادەی ئەوەی نمایشەکە کەوتبووە سەرپێکهاتەکانی تری نمایش بۆنمونە : (پێکهاتن و تصویرو ئیقاع و پانتۆو جولـًـە) وەربگرین دەبینین وەك ڕەگەزێك کاری وردی تیانەکرابوو ئەوەی تری کەهەبوو لە ڕێی سینۆگرافیاو نواندنەوە بەرجەستە دەبوو نەك وەك پسپۆڕیەك کەلەڕاسـتیدا بۆی هەبـوو چەنـد ڕیسـکێك –مجـازفە- یەکـی هـونەری بکردبایە لە بەرکارهێنانی جوگرافیاو پانتایی نمایش و رێتمی نمایشەکەدا بەڵاً م بەگشتی وەك نمایشێکی هونەری شایستەو سەنگین بووکە دەکرێت مرۆق بەو جۆرە بەرهەمانە ئاسودە بێت .

لەکۆتاییدا دەمەوێـت بڵێم ئەم سەرنجانەی من تەنها وەکو بینەرێکی ئاسایی و ستادەی شانۆ وەربگرن ، لەبەر گرنگی بەرهەمەکە بەشایستەی قسەکردنم زانی و ئومێدی بەردەوامی وکاری زیاتر بۆستافی نمایش و سوپاس بۆئەوەی کەچێژو هونەریان پێداین .

سەرچاوەکان :
(1
https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A5%D8%B1%D9%8A%D9%83_%D8%A5%D9%8A%D9%85%D8%A7%D9%86%D9%88%D9%8A%D9%84_%D8%B4%D9%85%D9%8A%D8%AA
2)کەمال میراودەلی ، فەلسەفەی جوانی وهونەر (ئیستاتیکا) لە بڵاوکراوەکانی زانکۆی سلێمانی ساڵی 1979ل298 3) کەریم مستەفا ، فەلسەفە بۆ منداڵان P4Cزنجیری کتێبی دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم ،کتێبی سەردەم ژمارە(583) ل45 4)
https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%88%D8%BA%D8%B1%D8%A7%D9%81%D9%8A%D8%A7
5) کەمال میراودەلی ، فەلسەفەی جوانی وهونەر (ئیستاتیکا) لە بڵاوکراوەکانی زانکۆی سلێمانی ساڵی 1979ل300 6) هەمان سەرچاوە ل329

دەرسەکانی ناڕەزایەتی سودان و جەزائیر … نوری بەشیر

پێشڕەویەکان و لاوازیەکان

ناڕەزایەتی و خرۆشانە جەماوەریەکان لە هەردوو وڵاتی سودان و جەزایر لە گەلێک روەوە لێکچونیان هەیە، چ لە ناڕەزایەتی و داواکاریەکانیان چ لە چوونە پێشەوەو بەردوامی بووندا و چ لە زوعف و ناڕۆشنیەکاندا.

ئەم وڵاتانە وەک دوو لە وڵاتانی سەرمایەداری و کۆمەڵگەی چینایەتی کە دەسەڵاتی دیکتاتۆرو عەسکەرتاریەتی بوتەفلیقەو عومەر حەسەن بەشیر کە هەر یەکەیان بۆ چەند دەیە دەسەڵاتدار بوون و سەرچاوەی نەهامەتیەکان بوون کە کۆمەڵگەیان نوقمی سەرکوتی سیاسی و بێکاری و برسیتی و کوشتار کردووە، بۆیە ناڕەزایەتیەکان راستەوخۆ لەخوارەوەی کۆمەڵگەوەیە لە بەرامبەر دەسەڵاتێکی سەرکوت و تاڵانکاری عەسکەریدایە و داواکاریەکان بۆ نان و ئازادیە.

پێشڕەویەکان لە ناڕەزایەتیەکانی ئەم دوو وڵاتەدا

خاڵی بەرجەستەی ئەم ناڕەزایەتیانە بەردەوامیەتی لەدوای دەست

لەکارکێشانەوەی هەریەک لە عەبدولعەزیز بوتەفلیقەو عومەر حەسەن بەشیردا، لەوەش واوەتر داواکاری دەست لەکارکێشانەوەو زیندانکردن و دادگاییکردنی هەموو کەسایەتیەکانی سەر بەو دوو دیکتاتۆرانەن کە ئەستا دەیانەوێت ببنە جێگرەوەیان، وەک ئەوەی لە جەزایر دژی دەسەڵاتی عەبدولقادر بن سالحن کە سەرۆکی ئەنجومەنی گەل دەبێت تا ماوەی ٩٠ رۆژ بەشێوەی کاتی بکرێتە سەرۆکی وڵات، بەڵام خۆپیشاندەران کە داوای ئاڵوگۆڕی ریشەیی دەکەن و دەڵێن ناوبراو دەستوپێوەندی رژێمەکەی بوتەفلیقەیەو دەڵێن دەبێت بڕوات.
بەهەمانشێوە لەسودانیش بەدوای ئەوەی دەست لەکارکێشانەوەی عومەر بەشیرداو وەرگرتنی پۆستی سەرۆکی ئەنجوومەنی سەربازی لەلایەن عەوەز بن عەوفەوە، ناڕەزایەتیەکان دانیشتووانی سودانی گرتەوە کە بن عەوف رەمزی دەسەڵاتی عومەر حەسەن بەشیرەو دەبێت لاچێت و وەک ئەو دەبێت زیندان و دادگایی بکرێت، بۆیە هەر بەزووی پاش رۆژێک لە سوێند خواردن دەستی لەکار کێشایەوەو ئەستا کەسێکی تریان داناوە بەناوی فەریقی یەکەم “عەبدولفتاح البرهان” کە کۆمەڵێک وەعدەو بەڵێنی داوە، بەڵام خۆپیشاندەران بەردەوامن و داوای دەسەڵاتی مەدەنی دەکەن .
خاڵیکی پرشنگدار لە ناڕەزایەتیەکانی ئەم دوو وڵاتەدا بەشداریکردنی ژنان و لاوان و زۆربەی جەماوەری چەوساوەو کەمدەرامەتی کۆمەڵگەیە، هەروەها لەسودان بەشداریکردنی حزبی شیوعی سودانە “بەجیا لەوەی من هەر تێبینیەکم لەسەر ئەم حزبە هەبێت، بەشداریکردنیان لەناو ئەو هەزگەلە قەومی ئیسلامیانەدا لەپاڵ ژنان و لاواندا گرنگە” لە ناڕەزایەتیەکاندا کە داواکاری ئاڵوگۆڕی ریشەیی و حوکمی مەدەنی دەکەن لەو وڵاتەدا.

لاوازیەکانی ئەم ناڕەزایەتیانەی سودان و جەزائیر

ناڕەزایەتی و داواکاری سودان و جەزائیر، هەروەک ناڕەزایەتیەکانی عێراق، کوردستان، ئێران و زۆریک لە وڵاتەکانی تر دژی دەسەڵاتدارانێکی سەرکوت و مافیاو عەسکەرتاریەت و میلشیایی و بنەماڵەییەو بە داواکاری نان و ئازادی و خۆشگوزەرانیە.

ئەوەی ناڕەزایەتی ئەم دوو وڵاتە لە خرۆشان و ناڕەزایەتیەکانی وڵاتانی تونس و میسرو لیبیا و یەمەن و سوریا جیادەکاتەوە ئەوەیە، کە داواکاری رۆشتنی هەموو… دەستوپێوەندەکانی دەسەڵاتەو لە جێگەیدا داوای دەسەڵاتێکی مەدەنی دەکەن، بەڵام هەموو ئەو رووداوانەو، بەم رووداوە تازانەشەوە ناڕۆشنیەک هەیە کە دەیانەوێت دەسەڵات بڕوخێنن، بەڵام بەدیلێکی چینایەتیان نییە کە بە قازانجی زۆربەی خەڵکی بەشمەینەت بێت کە هاتوونەتە مەیدان.

ل□ بەرئەوەی بۆرژوازی لەهیچ وڵاتێکدا تەنیا نییە، رۆشتی ئەو سەرۆکانەی ڕابردوو کە چەندین دەیە دەسەڵاتێکی گەندەڵ و دکتاتوریان هەبوو دەکەنە قوربانی کە نوێنەرەکانیان عومەر حسن بەشیرو بۆتەفلیقە بوو، بەڵام سیستەم و دەسەڵاتێک کە بەرژەوەندی هەموویان دەپارێزێت دەستبەرداری نابن.
بۆتەفلیقە نەک تەنیا کەیسی کوشتاری ناوخۆی جەزایری هەیە، بەڵکو کەیسی گەند□□شی هەیە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئێستا دەیانەوێت وەک ئەوکاتی علی عبدوڵا ساڵح و بەشار ئەسەد بیپارێزن و زەمانەتیان بە شێوەیەک بۆ بکەن هەتا ئەگەر ئەمانەش بکەنە قوربانی و لەدەسەڵات لایان بەرن ئەوە دەسەڵاتی خێزانی بۆرژوازی دەپارێزن و نایانەوێت دەسەڵات بکەوێتە دەست خەڵک و نوێنەری خەڵك.

بۆ عومەر بەشیریش بەهەمانشێوەیەو لە ژێر دەسەڵاتی خۆیاندا هێشتویانەتەوەو دەیانەوێت فریوکاریەک بکەن، لە کەیسی ناوخۆو دەرکی تاوانەکانی دەربازی بکەن لەدادگایی و هەم بەشێک لەدەستوپێوەندی بهێڵنەوە بۆ پارێزگاری لە ستەم و دەسەڵاتی بۆرژوازی سودانی و سەرمایەدارانی ناوخۆو دەرەوە.
ناڕەزایەتیەکانی کوردستان لە ٢٠١١ دا هەمان نموونەیەکی ترە لەناوچەکەدا بۆ رزگارکردنی دەسەڵات و خێزانی بۆرژوازی کوردی کە ئۆپۆزسیۆنی بۆرژوازی گۆڕان توانی پێی هەستێت، باشترین ناڕەزایەتی لەم سا□□انەی رابردوودا کە وەک تەجروبەیەک سەیری بکرێت ناڕەزایەتیەکانی کرێکارانی حەوت تەپەی ئێرانن، بەڵام لەبەر سەراسەری نەبوونەوەی ئەم ناڕەزایەتیانە بۆرژوازی جمهوری ئیسلامی ئێران بە فریوکاری و سەرکوت و زیندان پاشەکشەیەکی بەسەردا سەپاندوون.

نەبوونی بەدیلی دەسەڵاتی شورایی لە ناڕەزایەتیەکانی سودان و جەزایردا !
ئەم ناڕەزایەتیانە راستەوخۆ داواکاری خواستی خەڵکی کرێکارو زەحمەتکێش و ژنان و لاوانی کۆمەڵگەیەو دەیانەوێت دەسەڵاتی سەربازی و سەرکوت و دیکتاتۆری بڕوات و لە جێگەیدا دەسەڵاتی مەدەنی بێتە سەرکار، بەڵام ئەمە هەموو خواست و دواکاریەکانی خەڵک ناهێنێتەدی، لەبەر ئەوەی هەر لەسەرەتاوە دەیانەوێت دەسەڵات بڕوخێن و بەڵام بەدیلێکی ڕۆشن بەقازانجی خۆیانیان نییە لە جێگەیدا.
لە زۆرێک لەوڵاتانی دنیادا دەسەڵات مەدەنیە، هەتا لە ئەوروپادا زۆرێک لەمافی مەدەنیەکان پارێزراوە، بەڵام دەسەڵات سەرمایەداریەو لەبەرژەوەندیەکانی چینی بۆرژوازی سەرمایەداران دەسەڵات دەکەن و

پەیوەندی وڵاتانیش لەسەر ئەمە دادەمەزرێنن.

بۆیە ئەم خۆپیشاندانانەی ئێستای سودان و جەزایریش لە غیابی دەسەڵاتی شورایی و جەماوەریدا، لە غیابی چینی کرێکارو حزبی چینایەتی کرێکاری و کۆمۆنیستی کە نوێنەرایەتی بەرژەوەندیەکانی ژنان و لاوان و کەمدەرامەتی کۆمەڵگە بکات، لە ناو زەلکاوی وڵاتانی کۆنەپەرستی ناوچەکەو جەنگی ترسناکی لیبیاو دەسەڵاتی سەربازی و ئیسلامی و قەومی ناوچەکە و زۆرێک وڵاتانی تردا بەبێ بەدیلی چینایەتی و گرتنەدەستی دەسەڵات لە رێگەی شوراکانی خەڵکەوەو لەناوبردنی سەرجەم دەسەڵاتی دیکتاتۆری وعەسکەرتاریەت و میلیشیایان، ئەوا لەباشترین حاڵەتدا چەند ریفۆرمێکی بۆرژوازی بە پاشەکشە بەناڕەزایەتی و داواکاریەکان سەرەنجام خەڵک رەوانەی ماڵەوە دەکەن و جارێکی تر دەسەڵاتی بنەماڵەی بۆرژوازی بەشێوەیەکی ترو رەنگێکی ترەو شەخسێکی تر بە سەرۆکایەتی بەردەوامی بەدەسەڵات دەدەن.

ناوەڕاستی ئەپریلی ٢٠١٩

ئایا مەسرور بارزانی هەلەکانی نێچیرڤان بارزانی دوبارە دەکاتەوە ؟ … عەبدولڕەحمان مەولود

کاتی پێکهێنانی حکومەتی مەسرور بارزانی نزیک بۆتەوە. گۆڕان ڕازییە و یەکێتیش لە ڕازیبوون نزیك بۆتەوە؛ یەکگرتوو لە گیرفانی پارتییەو کەسیش لەسەر ڕازیبون و نەبونی کۆمەل ناوەستی. هەر بۆیە، بەم نزیکانە مەسرور بارزانی حکومەتی نوێ پێك دەنێت.
بەڕای من خالی هەرە گرنگ لەم حکومەتە نوێیە کە پێویستە چاودێری بکریت ئەوەیە: ئایامەسرور بارزانی هەلەکانی نێچرڤان دوبارە دەکاتەوە؟
لە کەس شاراوە نییە کە نێچیرڤان بارزانی پیاو یەکەمی تورکیایە لە

کوردستان. لە بیست ساڵی ڕابردو نێچیرڤان بارزانی لە رووی ئابوری و سیاسی پشتوانی بێنسوری ئوردوگان و حیزبەکەی بوە.

نێچرڤان بارزانی، لە باری ئابوریەوە:

١. کوردستانی کردە بازاری تورکیا و شوێنی ساغکردنەوەی کەلوپەلی تورکی. ساڵانە تورکیا بای چەندین ملیار دۆلار کاڵا لە بازاری کوردستان دەفرۆشێت.

٢. هەرچی داهاتی نەوت و داهاتیتری کوردستانە خستە بانکەکانی تورکیا و ئەوان سودی ڕۆژانە لەو پارانە وەردەگرن.

بۆ نمونە، ئەگەر تورکیا لە سالێکدا بۆ هەر سەد دۆڵار قازانجی سێ دۆلار بکات، ئەوا لە ڕۆژێکدا زیاتر لە ٨٢ هەزار و ١٩١ قازانج دەکات بۆ هەر ملیارێك دۆلاری کوردستان لە بانکەکانی تورکیا بێت (1،000،000،000*0.03/365).

٣. ئەو کاتەی نەوتی کەرکوك لە ڕێگای کوردستان دەفرۆشرا، پارەی ئەو نەوتەشی لە تورکیا دانا.

٤. نەوتی کوردستان و کەرکوکی هەرزان فرۆش دەدا بە تورکیا و کەمپانیەکانی گواستنەوەی نەوتی تورکی.

لە باری سیاسیشەوە:

١. دژایەتی بێکۆتایی پارتی کرێکارنی کوردستانی کردوە

٢. دژایەتی بێ سنوری ڕۆژئاوای کوردستانی کردوە.

٣. کۆلان بە کۆلان لە کوردستانی باکور دەگەرا دەنگ بۆ ئۆردوگان کۆبکاتەوە لەسەر حیسابی هەدەپە.

نێچیرڤان لە بەرامبەر ئەم خزمەتی بۆ تورکیا چی دەست کەوتوە ؟

تەنها شتێك نێچیرڤان لە بەرامبەر بونی بە پیاوی یەکەمی تورکیا دەستیکەوت پشتیوانی ئۆردگان بووە لە پێگەی نێچیرڤان بارزانی لە ناو پارتی و حکومەتی هەرێمی کوردستاندا.

با بزانین بۆ پشتیوانیکردن تەنها شتە نێچیرڤان بەدەستی هێناوە:

سەیرکە، سەرەرای ئەو هەمو خزمەتەی نێچیرڤان بە تورکیای کرد، لە ئێستاشدا ڕای گشتی تورکیا سەبارەت بە کێشەی کورد زۆر لە دوای ڕای گشتی عەرەب و فارسیشە.

لەسەرو بەندی ڕیفراندۆم کەباس لە پێکهێنانی دەولەتی کوردی دەکرا، ژمارەیەکی زۆر لەسەرکردە عیراقیەکان، لە نێویان کۆنە سەرۆکی پەرلەمانی عیراقی و سەرۆك وەزیرانی ئێستاش دژایەتی دوژمنکارانەیان نەکرد. ئەوەی یەکەم(مەحمود مەشهەدانی) پشتیوانی دەکرد و ئەوەی دوایش (عادل عەبدولمهدی) پێی باش نەبوو. بەگشتی، ڕای گشتی عێراقی و عەرەبی سەبارەت بە کوردستان بە ئیجابیانە گۆڕانکاری گەورەی بەسەردا هاتووە . لە ئێرانیش هیچ نەبێت ولایەتێك

هەیە بەناوی کوردستان و دژایەتی ناوی کورد و کوردستان ناکەن.

تەنها شوێنێك لە گۆی زەوی کە خەلك و حکومەت دژایەتی کورد بکەن تورکیایە؛ حکومەت ئاگری ئەم دوژمنکاریەش دژی کورد ڕۆژ دوای ڕۆژیش خۆشتر دەکات.

ئەگەریش دەلێن تورکیا لە کوردستان بیناسازی کردوەو فرۆکەخانەی کردەتەوە، ئەوا جگەلەوەی بەپارەی خەیالی کراون، پاش چەند سالی تری بیناکان لە نەبوونی خزمەتی بەردەوام (Maintenance) دەبنە بارگرانی (Liability) و فرۆکەخانەش هەرکاتێك تورکیا ئارەزوی لێ بێت دایدەخات، وەك ئەوەی سەبارەت بە فرۆکەخانەی سلێمانی کردویەتی.

تورکیا نەك چارە نییە بە کێشە سەرەکیەکانی کوردستان وەك کارەبا و بەپیشەسازیکردنی کوردستان، بەلکە ڕێگرە لە چارەکردنی هەر کێشەیەکی کوردستان. تورکیا خوازیاری ئەوە بوو هەرێمی کوردستان گەڕگان خواردوی داعش بکرێت بە ئەوەی بەیەجارەکی دەست بەسەر هەرێمدا بگرێت

هەر بۆیە، بەڕای من هەرکەسێك بێتە سەر کار دەبێت خۆی دوور بخاتەوە لە ڕابردووی (Legacy) نەچیرڤان بارزانی. سەردانەکەی مەسعود بارزانی بۆ لای عادل عەبدولمەهدی لە دوای ڕیفراندەم ئەگەر مەبەست لێی گۆرانی سیاسەتی پارتی بێت بۆئاراستەی ڕاگرتنی پارسەنگی هێز لە نێوان عیراق و تورکیا کارێکی باش بوو.

هەرێمی کوردستان پێویست ناکات لە نێوان عیراق و تورکیا یەکێکیان هەلبژێرێت وەك نەچیرڤان تورکیای هەلبژارد. هەرێمی کوردستان پێویستە بە هاوسەنگی پەیوەندی لەگەل هەموان ڕاگرێت.

هەرێمی کوردستان پێیوست ناکات دژایەتی تورکیا بکات، بەلام ناش بێت ئەوەی لە بەرژەوەندی تورکیا بێت بە لە بەرژەوەندی کوردستانی بزانێت.

ئیستا کە تورکیا ناهەلێت پارێزگارێکی کورد بۆ کەرکوك دابنرێت، دانانی پاریزگارێکی کورد لە کەرکوك نیشانەی سەرەتای کۆتایی دەسەلاتی تورکیا وسەردەمی نەچرڤان بارزانی دەبێت بەسەر حکومەتی هەرێمی کورستان. پێویستە ئەم کارە زوو یان درەنگ بکرێت. مەسرور بارزانی پێویستە لەم بابەتە تێبگات و یەکێتیش نەیبەستێتەوە بەمەسەلەی پێکهێنانی حکومەت، بەڵام پێویستە بکرێت و مافی هەلبژاردنە.

سەردەمی شێوە حکومرانی تورکیا هاوشیوەی سەردەمی ئەتەمەبیلی لادا و مەسکەفیس بەسەرچوە. تورکیا نایەوێت بگۆریت و دژایەتی گۆڕانکاری دەکات. تورکیا دەیەویت لە ڕێگەی کرینی سیستەمی دژە فرۆکەی (S-400)ی دژی گۆرانکاری حەتمی تورکیا بوەستێتەوەو دریژە بەم شێوە

حکومڕانییە ناسەردەمیانەی ئەستای بدات کە لەسەر بنەمای هالاواردنی نژادی (apartheid) وەستاوە.
بەڵام، چۆن بەرنامەی ئەتۆمییەکەی ئێران ناتوانیت ڕێگای بۆ روخانی حەتمی ئێران بگرێت، ئاواش کرینی سیستەمی (S-400)یش دادی تورکیا نادات، . تورکیا دەروخێت و هەلدەوەشێتەوە، تەنها مەسەلەکە کاتە.
هەرێمی کوردستان پێویستە خۆی بۆ ئەو گۆڕانکاریە گەورانە ئامادە بکات.
تورکیا تاکو ئیستا دەستی لە نەچیرڤان بارزانی بەرنەداوە، بە ناراستەوخۆش دژایەتی حکومەتی مەسرو بارزانی دەکات. ئەوەندە بەسە وتارەکانی ڕیبوار کەرەم وەلی لە ڕوداو بخوێنیەوە بۆ ئەوەی لەم ئاراستەیە بگەیت.
پێویستە هەموان لە بیری ئەوە دابن، کە حکومەتی نوێی کوردستان کار بۆ بەرژەندیە بالاکانی کوردستان و خەلکی کوردستان بکات و سیاسەتێکی هاوسەنگی لەگەل عیراق و هاوسێکانی هەبێت. بۆ پارتیش پێویستە کێشە سیاسەکانی لەگەل هێزە سیاسەکانی ناوچە (پەکەکە) بەڕێگای دانوستاندن چارەسەر بکات. پێویستە هەموان بێگومان بن کەوا کێشە گەورەکە تورکیایە، هەمو کێشەکانیتر بە بەراورد بە دژایەتی تورکیا بۆ کورد لاوەکین.
تۆ سەیرکە، بزانە ساڵانە نەچیرڤان چەند سەردانی بەغدا، سلێمانی و کەرکوك دەکات بە بەراورد بە ئەنقەر و ئەستەمبۆل ئینجا لەوە دەگەی کە تورکیا لە کەوە گوێی لە کوردستان کردوە؛کۆتایی هێنان بەژێردەستی تورکیا و حوکمرانی هەرێمی کوردستان لە لایەن تورکیا پێویستی بەکاری هاوبەش و هاوکاری هەموانە.

عەبدولڕەحمان مەولود
پرۆفسەری یاریدەر/ زانکۆی لۆریێ
واترلو/کەنەدا

فەرهاد پیرباڵ، جیاواز و

ڕاستەقینە … ئاری زێندینی

فەرهاد پیرباڵ , نووسەروشاعیروماملۆستایی زانکۆ یەك لەو نووسەرانەی دوایی ساڵی 1991 لە باشووری کوردستان بە ستایلێکی نوێ لە کۆمەڵگەی کوردی و ئەدەبی کوردی خۆی نیشانداوهاتە مەیدانی ڕۆشەنبیری وفەرهەنگی کوردی, فەرهاد پیرباڵ تەواو جیاوازو ڕاستەقینە بە ویژدانەوە بۆ پیشەکەی کە ڕۆشەنبیرە لە بەرهەم و هەڵوێستەکانی دەردەکەوێ دوور لە ریکلام وقازانجی شەخشی بەرهەمە ئەدەبی و رۆشەنبیری و هەڵسوکەوتەکانی شاهێدی 90% ژیانی ئەو نووسەرەیە.
فەرهاد پیرباڵ جیاوازوڕاستەقینە بۆ ئەدەب و هونەر خوڵقاوە ئەدەب و هونەر ئەوی جوانکردووە ئەویش ئەدەب و هونەری جوانکردووە, ئەم نووسەرە یەك لەو نووسەرانەیە ژیانی خۆی وەك پێشمەرگەیەك تەرخانکردووە بۆ خزمەتی میللەتەکەی هەردەم خەمخۆری ئەوەیە کۆمەڵگە هوشیاروچاوکراوەو ئازاد وشتی نوێ ومۆدێرن تا ئاستی داهێنان کۆمەڵگە پێشبخات, بە پێی پێوەری ڕۆشەنبیر ڕۆشەنبیرە هەڵوێستی مرۆیی و مرۆڤایەتی و نیشتیمان پەروەری نواندووە و بوێر بووە لە قسەو رەفتارەکان و ئەو قەیرانانەی بەسەر کۆمەڵگە داهاتووە لە رابردوو و ئێستادا,لە زۆربەی هەڵوێست و بواری رۆشنبیروئەدەب و هونەر جێگایی سەرنجی گەنج و لاوان و تاکی کورد بووە نزیکەی چارەگە سەدەیەکە بەردەوامە وەك ئەستێرەیەکی درەوشاوە لە ئاسمانی ئەدەب و رۆشنبیری و کۆمەڵگەی کوردی درەوشاوەیە .
ئەو فەرهاد پیرباڵە زۆر پێویست بوو لە دوایی ساڵی 1991وە خۆیشی دەزانی کەسانیکیش دەزانن رۆلی کاریگەرووروژێنەری هەبووە لە دەرخستنی ڕاستیەکان و ڕاشکاو ئاسا وەك سیمبولێك بۆ ئاشتی و هۆشیاری کۆمەڵگە و هەڵوێست .

فەرهاد پیربال لە ڕێی کتێبە ناوازەوبە پێزەکانی توانیویەتی فەرهەنگ و ئەدەب و کایەی رۆشەنبیری کوردی دەولەمەند بکات و بگەشێتەوە قۆناغێکی نوێ و بە نرخ دەسپێبکات و بخوڵقێنێ لە خەباتی رۆشنبیری و هونەری وەك ئەدیبێك و نووسەرێکی پرۆ́فیشناڵ وئەکادیمی و دوور لە لۆکالی و جیهانی خۆی پیشانبدات, فەرهاد پیربال توانیەیەتی پرس و کێشە بوروژێنی وگێم بشێە قێنی بوێرانە رووبەروویی نەهامەتیەکان دەبێتەوە چونکە فەرهاد پیربال بۆ ئەوە خوڵقاوەو ڕاستەقینەیە گەر نا فەرهاد پیرباڵ نییەونەبووە, قسەورەفتارەکانی نزیکە لە هونەرەکانی ڕەوانبێژی و هونەری ریالیزم

و هونەری سوریالیزم و هونەری سیمبۆلیزم ! , قسەو رەفتارەکانی هونەرە شیعرە وچیرۆکە و رۆمانە وشانۆیە ! تەبیعەت و خوڵق و زەوقی فەرهاد پیرباڵ شەکر نییە بەڵکو هەنگوینە!

دڵنیام ئەم نووسەرە جیاوازەوڕاستەقینە تادوا هەناسەی هەر بەم شێوەیە دەمێنێتەوە تا رزگاری و سەربەخۆیی رۆشەنبیری و ئەدەب و هونەروکۆمەڵگە ! هەردەم مایەی دڵخۆشی و بزوێنەری گەنجان و لاوانە کۆمەڵگە بە گشتی , وەك ئەستێرەیەکی درەوشاوە لە ئاسمانی باشووری کوردستان, گەر فەرهاد پیرباڵ نەبووایە دەبووایە ئەم بۆ شایە لە ئەدەب ورۆشنبیری وهونەری کوردی هەر بە بەتاڵ دەمایەوە چونکە وای دەبینم ئەم نووسەرە خەڵق نەکراوە بەڵکو دروستکراوە بۆ خزمەتی نەتەوەکەی !
فەرهاد پیرباڵ دەتوانێ وەك کەسانێك کە ڕۆشەنبیرن و نووسەرن بە کڕیی و ماتی و بێدەنگ بنووسێت و قسە بکات و گیرفانی خۆیی گەرم بکات ژیانی تایبەتی خۆیی بپارێزێ بەڵام بە پێچەوانەوە وای نەکرد ئەوە جیاواز و ڕاستەقینەیە ئەوە ڕۆشەنبیرە .

نامەکانی ئیشق … 12 …سەردار جاف

هەموو بەیانییەك

27 – بەیانیەك بە جوڵەی شنە تەنگبوونی دڵم هەڵوەرێنە، خەندە و بزەیەك بە دیاری ڕەاون بکە با کەنەفتی دوو ڕۆژی بووریم لە هەگبەی سەفەری بۆ گەڕانەوە بنێم ، جارێکی دی ئەو مۆتەکە سپڵە و وەیشوومە نەك دەرگای ناخمان گوزەری هاموشۆی ئەویندارییشمان پەی پێ نەبا، ئەمڕۆ بە باوەشێك بۆخچەی پڕ موژدەوە بگەڕێوە، خانمە ئەویندارەکەی سەر بەڕەی ئیشقی کەمانجەژەنینم ئەم دوو ڕۆژە قەڵەمی سڕم تەزیوی زویر بوون نییە وا نامەکانی ئیشقی بۆ بەر کۆڵانی بەر نیگاکانت نەنوسیوە، ئەزیزەکەم وەك هەر پشوویەك هەفتانە دوو فرسخە رێ دێڕەکانم دەبنە ڕچینی بەر مەرقەدەکانی حەوانەوەی خۆشەویستیمان خۆی لە هەگبە دەخزێنێ و زەنگی مۆبیلەکەم بە نامەی تۆ وەئاگام

دێنێ ، هێشتان شێوشاتێی پێخەفمان نەپێچاوەتەوە لە ئامێزن و دەنگەکانمان ئاڵوگۆڕ دەکەین، هەستەکانی یەك لە نامەی بەیانیمان جوانتر دەکەین، نەورۆز بە جوانتر دەبینین، دێراندێرمان دەکەین بە گوێ گوێەکەم لە گوێ گوێتر…25 / 3
28 – بە نێو کارێزی سپێدەما هەنگاو بنێ جەستەم زیغ و چەوی ڕەنگاوڕەنگی بن ئاوە و پێی لێبنێ با ئەو تابلۆ جوانە بۆ کە هێشتان فڵچەی هیچ هونەرمەندێ سکێچی نەکێشاوە، وەرە و پێم لێبنێ با ئەوین فێری گەنجان بکەین، تەلیسمی کەڵچەڵی نیشتیمان تێك بشکێنین، ئیرەیی لە بەردەرگای ئەویندارانی ئەوێ بچنینەوە، نەستەلەی شیرینی ڕاستگۆیی ئیشق ببارێنین، هەتا بە چێژ ە چەشەی ئیشقەوە وەئاگا بێینەوە، تۆ ئەو ژنەی وانەی ژیانت بۆ وتمەوە، با کیژانی وڵاتم لە تۆوە فێر بن پەیامی جوانی ناخ تووشەبەرەی سەفەری ژینیان بۆ بەر لە جوانی ستایل، شکۆمەندی باڵابوونی ژن پەخش بکا بەر لە پرچ و بسك ڕووسووری هاوتایی دابێنێ بەر لە سوورکردنی کولێم و لێو، جوانی مەعریفە بۆ پاشان فێرمەلەکردنی جەستە وەك ژن ، تۆ ژنێکی لە گوێ گوێتر … 29 / 3
29 – ئەم بەیانییە هەستی بیستنت بجوڵێنە گوێ بۆ دەنگی دەف و تەهلیلەی ئەوینم هەڵخە ، لە ئای ئای و قەتار ئەڵلا وەیسی ئیشقم ڕامێنە، تۆ ئەو ژنە تەزیەی لە من، منیش کتێبێکی موحیبەت کە تا ئێستا بۆ هیچ ژنێك نەنوسراوە و نەگوتراوە، تۆ ئەو دەریا شین و قووڵە جوانەی تا ئێستێ هیچ پیاوێ نەیتوانیوە لە ڕێختا سەوڵی کەشتی تاو بدا، ئەو شەپۆلە بە لرفەی کەناری لماوی ڕادەماڵی و بۆ ئامێزی ئیشقتی پەلکێش دەکەی، زریان و تۆفانی تووڕەیی ژنب وونت مرۆڤگەلی وڵات شەرمندە و خەجاڵەت دەکا، تۆ ژنێکی کەس لە ئۆقیانوسی ئیشقت ناگا، ئەو کتێبە جەنجاڵ و ئاڵۆسکاوییەی هێشتان جگە لە من هیچ پیاوێ حەرفێکتی نەخوێندۆتەوە، تۆ وشە و ڕستە و نوسینە جوانەکانی منی، هەر منیش دەزانم چیت …… ؟ تۆ لە لە گوێ گوێتری.. 28 / 3
ئەڵمانیا.

تەنیا پێش پێنج چرکە ...
هونراوەی: نەوال شەریف ...
وەرگێڕانی: ئاری بابان

نا، نا تەنها پێش پێنج سانیە
لە بێهۆشیەکی دورودرێژ
رزگارم بوو،
ئاسواری لق وپۆپی لەشم مابوو.
جەستە ئایرۆسیەکەم
وەک دارستانی چڕ دەسووتا و
چاڵەکانی ناو بەدەنم
نهێنی بێسەروشوێنی ئەژدیهایەکی دڕندەبوو.
ئێستا من وەک کەنغەرێک دەنوسم
ئەو گیرفانەی بێچوەکانی تیاهەڵدەگرم
لەت لەت بوون و
شتەکانم لەکوێ کەوتوون؟
دوای پێنج چرکە،
لەناو چوارگۆشەیەکدا
جەستەم دەبێتە م□□م□□کی بێهەست و
گشت چالەکانی جەستەم لەشوێنی خۆی نامێن و
ئەخزێن و ئەتوێنەوە
چەشنی کانی بەرد دەردەن
جەستە گڕی لەزەتی نامێنێ و
وەک مەیمونێک خۆم ئەبینم
توێکڵە مۆز کۆ ئەکاتەوە و
ئاسودەیی لەژێر پێێ جیهاندا بخلیسکێنێ و
بۆ هەتا هەتایە
فەنا ببێت

ئەنفال … پشکۆ ناکام

ـ.......لەسەر ئەنفال زۆر ئەووترێت ، هەمووی قسە و پەخشان و موزایەدە و فرمێسکی تیمساحە ، تا ئێستا جگە لە تاوانباری بریاردەر کە " بەعس" بوو ، کوردە جێ بەجێکارەکانی ئەو جینۆ سایدە لە ناومانا، لە گەڕەکەکانمانا ، لە شارەکانمانا موعەزەز موکەڕەم ئەژین ،،!! بۆیە باشترین یاد کردنەوە ئەوەیە کە لە هۆڵێکی گەورە هەرچی جاش و موستەشاری بەشداربووی ئەنفال هەیە بۆ نان خواردنێکی شایەستە ، بانگ بکرێن و مناڵان و کەس وکاری ئەنفال کراوەکان خواردنی دەعوەتەکە حازر بکەن و بیخەنە بەر دەم میوانەکان … هۆڵەکەش بە دوو تابلۆی گەورە بڕازێنرێتەوە ، تابلۆی یەکەم " سورەی ئەنفال" و تابلۆی دووەم وێنە " پورترێت" ێکی فرۆکەوان " تاریق ڕەمەزان" دیواری هۆڵەکە داپۆشن ، کۆتایی دەعوەتەکەش بە پێشکەش کردنی گوڵێکی زەرد و گوڵێکی سەوز بە میوانە خۆشەویستەکان کۆتایی پێ بێ......

کەرکووک بۆتە قوربانیی ناکۆکییەکانی پارتی و یەکێتی … رەزا شوان

نەگەڕانەوەی کەرکووک بۆ سەر کوردستان و هەموو ئەو نەهامەتییانەی کە بەسەر خەڵکی کورد لە کەرکووکدا هاتوون، هەموویان د□گ□□ن□وە بۆ ململانێ و ناکۆکییەکانه نێوان پارتی و یەکێتی لە پێناوی بەرژەوەندیی تەسکی حیزبایەتی و کەسایەتییان. ئەگەرچی هەر ئەو رۆژە کەرکووکیان دۆڕاند کە سەرکردە نەزانەکانی ئەم دوو حیزبە بە راپرسی لەسەر کوردستانیەتی کەرکووک رازیبوون. ناسیاسییەکانی ئەم دوو حیزبە لە گەمە و هونەری سیاسەتدا، زۆر کۆڵەوار و نەزان و هیچ لەبارن.. یاریزانانی نەزانن و هەمیشە گۆڵیان لێکردوون و لێیان دەکەن.. ل□ گفتوگۆ و لەگەمە سیاسییەکاندا دۆڕاندوویانە.. خەبات

و قوربانیدانی چەند ساڵەی گەلەکەمانیان هێناونەتەوە سەر سەفەر. بۆ ئەوەی کە شەرمەزاربەن و وازبهێنن و سەری خۆیان هەڵبگرن. کەچی ئەم میراتە شەرمەزارییانەیان بە شوورەیی بە وەچە و بنەماڵەکانیان بەجێهێشتوون.

تا ئەمڕۆش پارتی و یەکێتی و هەموو ئەو پارتانەی لە کوردستان دان، ستراتیژییەتێکی سیاسی و نەتەوەیی یەکگرتوویان نییە، نەخشەرێگایەک و پلانێکی تۆکمەی داڕێژراوی سیاسی و نەتەوەیی کوردیان نییە، لاوازن و نەیان توانیوە ژیرانە پێشبینی و دووربینی و وردبینی بکەن و هەموو گریمانە و ئەگەرەکانی داهاتوو لەبەرچاو بگرن.. ئەوەی بە دەریایەکی فرمێسک و خوێن و بە کیمیاباران و ئەنفال و هەزاران شەهید و وێرانکردنی کوردستان هاتنەدی. سەرکردەکانی ئەم دوو حیزبە دەسەڵاتدارە بە ئاسانی لەسەر مێزی گفتوگۆدا دۆڕاندوویانە.. تا ئێستاش بە هیچ کلۆجێک پەند و وانەیان لە شکستی و لە نەهامەتییەکانمان و لە هەڵە مێژوویەکانی رابردوومان وەرنەگرتوون. ئەگینا بە جاری دووەم و سێیەم کەرکووک و ناوچە داگیرکراوەکانی تری باشووری کوردستانیان نادۆڕاند.. لە رۆژی (١٦ی/ ئوکتۆبەری/٢٠١٧) دا لە سەدا پێنجای خاکی باشووری کوردستانیان لە دەست دان.. لە ئێستاشدا کەرکووکییەکان باجی ناپاکی و ناکۆکی و ململانییەکانی و رقەبەرایەتیی ئەم دوو حیزبە دەسەڵاتدارەی کوردستان دەدەنەوە.

ئەگەر پارتی و یەکێتی بیان ویستایە ماددەی (١٤٠) جێبەجی دەکرا، بەڵام لەو ماوەی شانزە ساڵدا چ فشارێکیان خستە سەر حکومەتی عێراق تا ئەم ماددەیە جێبەجی بکات؟!

بەڵام هەردوو لایان لەبەر بەرژەوەندیی حیزبییان نەک نەتەوەیی، نەیان ویست کە ماددەی (١٤٠) جێبەجێ بکرێت. تا ئێستا بە جدی دوای جێبەجێکردنی ئەم ماددەیە نەکەوتوون.. تەنها لە کاتی بانگەشەی هەڵبژاردنەکاندا، بە بەدەستهێنانی دەنگەکان دروشمی بریقەداری (کەرکووک دڵی کوردستانە) و (کەرکووک قودسی کوردستانە) و (کەرکووک هێڵی سوورمانە) و(سازشکردن لەسەر کەرکووک ناپاکییە)، ئەی کوا دڵ و قودستان؟؟ لە هەڵبژاردنەکانی ساڵی (٢٠٠٥) دا، کە شەڕە پەڕۆی زەرد و سەوز بوو لە کەرکووک. دکتۆر مەحموود عوسمان وتی:”کەرکووک دڵە مەڵە.. قودسە مدسە.. گرنگ ئەوەیە کە لە دەستمان نەچێت” بە داخەوە کە کەرکووک و خانەقین و خورماتوو و دووبز و پردی و مەخموور و شەنگال و قەرەتەپە و جەلەولا و چەندین شارۆچکە و شوێنی تری باشووری کوردستانیان لەدست دادین.. وەکوو

بەرزەکی بانانیش بەی دەرچوون. وەک ئەوەی کە نە بایان بینیبێت نە باران.. ئێستا تەنانەت لە دووریشەوە، ناوی کەرکووک ناهێنن و ناوێرن بە قسە و لە راگەیاندنەکانیشیاندا ئەو دروشمە بریقەدارانەیان دووبارە بکەنەوە.
دەپرسین لە دوای داگیرکردنی کەرکووکەوە، کام سەرکردە و کام دەسەڵاتداری باڵای حکومەت و حیزبە کوردستانییەکان سەردانی کەرکووکیان کرد؟! بۆ ناوێرن بچن بۆ کەرکووک؟ چۆن لە روویان دێت کە لە هەڵبژاردنەکاندا داوا بکەن دەنگیان پێبدەن؟
ماوەیەکی زۆرە کەرکووک بۆتە گرێ کوێرەی نیوان پارتی و یەکێتی، نەک لە پێناوی گەڕانەوەی بۆ سەر کوردستان، بەڵکوو لە پێناوی سەپاندنی حیزبایەتییان. تا نەوتی کەرکووکیان دەدزی و دەفرۆشت، گەورەترین هێزی تایبەتییان لە دەوروبەری بیرە نەوتەکانی کەرکووک دامەزراند. کە نەوتی کەرکووکیان لە سەندنەوە. پاشەکشەیان کرد و کەرووکیان بە گورگان خواردا..
ئەمە هەمیشە ڕێزە و قارەمانەتی پێشمەرگە دڵسۆزەکانمان لەبیرناکەین. کە کوردانە و مەردانە سنگیان کردن بە سوپەر و قەڵغان، سەرسەختانە بەرگریان لە کەرکووک کرد، بە سەدان ڕۆڵەی دلێر و بەجەرگەمان شەهیدبوون.. گەر بەرگری و بەرخودانیی پێشمەرگە نەبوایە لە کەرکووک، داعش نەک هەر کەرکووک، بەڵکوو هەولێر و سلێمانی و دهۆکیشی داگیردەکرد.
لە ئێستادا پارتی و یەکێتی کەرکووکیان کردووە بە دووبەشەوە.
لای زۆربەی خەڵکی کوردستان ئاشکرایە، کە ئەوان حیزبایەتی دەکەن نەک کوردایەتی.. ئەگینا پۆستی پارێزگاری کەرکووکیان نەدەکرد بە کێشە و بە گرێ کوێرەی نێوانیان، دوای دەیان کۆبوونەوە تا ئێستا ڕێکنەکەوتوون.. کێشەی کەرکووک لە کێشەیەکی نەتەوەییەوە یی
و کوردستانییەوە، لە کێشەی گەڕانەوەی گەورەترین شاری داگیرکراوی کوردستان بۆ سەر کوردستان.. هێندە بچووکیان کردۆنەتەوە.. لە دانانی پارێزگارێکی کورد دا بچووکیان کردۆنەتەوە، پارێزگارێک کە تەشیڕەس و ئەڵقەلەگوێی کام لایان بێت.
پارێزگارێکی کورد لە کەرکووکێکی داگیرکراودا، لەژێر دەسەڵاتی عەسکەرتاری و حەشدی شیعی دا بێت و زۆربەی بەڕێوەبەرەکان و پۆستە باڵاکان، لە لایەن کۆنە بەعسییە جبورییەکانەوە قورخ کرابن.. دەبێت پارێزگارێکی کورد چ دەسەڵاتێکی ببێت؟ چ بڕیار و فرمانێکی جێبەجێ بکرێت؟ هەر بە قەدەر (تەها محەدین) ی جیگری سەرکۆماری گەڵبەگەڵ سەدام حوسێن دەستی دەڕوات ! دەی باشە ئەمەش وەکوو کەرکووکییەک، پێمان خۆشە

کە پارێزگاری کەرکووک کورد بێت، گەر موقەبالەیکیش بێت. ئەی لەسەر چی ڕێک ناکەون؟ ئایە لە پارێزگای کەرکووک دا کوردێکی دەسەز و کوردستان پەروەری لەهاتوو نییە کە شایەنی پۆستی پارێزگاری کەرکووک بێت؟ با پارتی و یەکێتی و حیزبیش نەبێت؟ یان بۆ لای ئەوەوە ئەوەی حەپە زەرد و سەوزەکەی قووت نەدابێت بۆ کورد و بە دەسەزی نازانن؟ ئەوە لە چیدا ڕێککەوتوون تا لەسەر ئەم پۆستەش ڕێکبکەون؟ ئەوە لە دوای چەندین کۆبوونەوە و دانیشتن.. هاتنەوە سەر خالەی سفر. چونکە بڕوا و متمانەتان بە بڕیارەکانی یەکتری نییە.. تەنها لەسەر ئەوە (ڕێکەوتوون کە ڕێکنەکەون) ئەوەی پارتی و یەکێتی هۆکار و بەرپرسن لە باری ناسەقامگیری و لە دڵەڕاوکی و ترسی کەرکووکییەکان و لە چارەنووسی کەرکووک.

گۆڕان و پارتە ئیسلامییەکانی کورددتانیش، لە بردنی کەرکوک بەم دەردە و بەم ڕۆژە ناهەموارە، ئەوانیش خەتابارن و بەرپرسن و پشکیان هەیە، ئەگینا دوورە پەرێزی و بێدەنگی و قۆوقەپیان و هەڵنەدەبژارد و هەڵوێست و قسەی خۆیان دەبوو. چونکە کەرکووک کێشەیەکی نەتەوەییمانە، گەڕانەوەی کەرکووک و ناوچە داگیرکراوەکانی ترمان بۆ سەر کوردستان، ئەرک و داوا و خواستی هەموو کوردێکە.

عەرەبەکانی کەرکووک بە سوننە و شیعەوە، بە کۆنە بەعسی و تازە بەعسییەکانەوە، یەک هەڵوێست و یەک وتارن، هاوکار و هاوڕان، لەسەر پرسی کەرکووک. هەروەها تورکمانەکانیش کە چەند پارتەکی سیاسییان هەیە ئەوانیش هاوڕا و یەک هەڵوێستن. ناکۆکییەکان و ڕێنەکەوتنی ئەوەییان قەستوونەتەوە.. لە دژی کورد لەگەڵ عەرەبەکاندا، راو هەڵوێستیان یەکخستوون، دژایەتی کورد دەکەن لە کەرکووک.. راکان جبوری کە بە وەکالەت پارێزگاری کەرکووکە، کە کۆنە بەعسییەکی شۆڤێنیی ڕەگەزپەرستە، بە ئەوپەڕی دەسەڵات و توانایەکییەوە، دژایەتی کورد دەکات لە کەرکووک، بەگومان حکومەتی عێراقیشی لە پشتە و بێ ئاگانین لە ڕەفتارەکانی لە دژی کورد.. خەریکە بارودۆخی کەرکووک بگەڕێتەوە بۆ سەردەمی رژێمی بەعس و لە کەرکووکدا تەنگ بە کورد هەڵبچنن.. بە شێوازێکی تریش دەژێ بە بەعەرەبکردنی کەرکووک دەدەن و کورد لە کەرکووکی زێدی هەزاران ساڵەی باب و باپیرانیان دەربکەن و ماڵ لە خاوەن ماڵ حەرام بکەن.. دەست بەسەر زەوی و زاری کورد و تورکمان دا بگرن و لەسەر عەربە شیعە و سننە هاوردووەکان تاپۆیان بکەن.. ئەوەتا زیاتر لە پێنج سەد پارچە زەویی کورد و تورکمانیان بەسەر

حەشدی شیعی لە کەرکووک دا دابەش کردووە.
بە هاندان و کارئاسانیی راکان جبوریش، عەرەبەکانی حەویجە و ریاز بە تایبەتیش جبوورییەکان دەیان خانووی زیادەڕێ لە کەرکووک دروست دەکەن و فۆرمی خۆراک و تۆماری خێزانییان دەگۆێزنەوە بۆ کەرکوک، راکان جبوری دەیەوێت کەرکووک بکات بە جبورستان و دیموگرافیای کەرکووک لە بەرژەوەندیی زیادبوونی ڕێژەی عەرەب لە کەرکووکدا بگۆڕن و کورد و لە نەتەوەیەکی زۆرینەوە بکەن بە کەمینەی کەرکووک.
تا ئێستا نە پارتی و نە یەکێتی هیچ هەڵوێستێکی کرداریان نەبووە لە درێژەدان بە بەعەرەبکردنی کەرکووک و لەم ستەمانەی کە لە کورد لە کەرکووکدا دەکرێن.. نە لە نێو پەرلەمانی عێراقیشدا باسیان نەکردوون.. یادداشتێکی ناڕەزاییشیان نەداونەتە حکومەتی عێراق کە داوابکەن تەعریبی کەرکووک رابگرن و درێژە بە بڕیار و پیلانە گڵاوەکانی سەردەمی ڕژێمی بەعسی شۆڤێنیی ڕەگەزپەرستی عەرەبی نەدەن و رایان بگرن. سیاسەتی درێژەدان بە بەعەرەبکردنی کەرکووک لە لایەن دەسەڵاتدارانی شیعەوە، ئەوە راستییە دەگەیەنێت کە شیعەکانیش ڕەگەزپەرست و مەزهەبپەرستن. نیاز و پیلانیان لە داگیرکردنی کەرکووک بە عەرەبکردن و بە شیعەکردنی کەرکووکە. درێژە بە پرۆژەی ڕەگەزپەرستیی بەعسییەکانن دەدەن.. ئەمانیش هەڵگری ڤایرۆسی ڕەگەزپەرستین.. ئەمەو گەمانیش لەوەدایە کە پارتی و یەکێتی گوێڕایەڵی تورکیا و ئێران بن و بە ویست ئەوان داوای گەڕانەوەی کەرکووک بۆ سەر کوردستان نەکەن. نەشوەرن بەبێ ئەوان پەنجە بنێنە ناو ئاو.. نەباکا دەسەڵات و بەرژەوەندییە حیزبییەکانیان بکەونە مەترسی و لە دەستیان بدەن و سە و تریان ئاشکرا ببن.

لە دوای (١٦ی/ ئوکتۆبەری/ ٢٠١٧) وە، چەند جارێک دەسەڵاتدارانی حکومەت و ئەندامانی باڵا و سەرکردەی حیزبە کوردستانییەکان چوون بۆ بەغدا و لەگەڵ حکومەت و کاربەدەستانی عێراقدا دانیشتن، بەڵام هیچیان باسی داگیرکردنی کەرکووک و ناوچە داگیرکراوەکانی تری باشووری کوردستانیان نەکرد.. تەنیا لە پێناوی پۆست و پارەدا چوون و باوەشیان بە داگیرکەرانی کەرکووک دا کرد و ئەملا و ئەولایان ماچکردن.
ئەودوای قسە و بڕیار و حوکمی مێژوو، بە ئێوەی خوێنەرانی دەسەز بەجێدەهێڵم.

مرواری … محەمەد بەرزی

دایکم ب□ بەیەکی بوو
شێوەی هەر لە من دەچوو

ڕوومەتەکانی ئاڵبوو
قژە خاوەکەی کاڵبوو

هەموو بۆ ناو دەگەڕان
ناوێ وەکو بەبە جوان

باوکم وتی : فاتمە
خۆشە ناوی نەنکمە

دایکم تۆزێ پێکەنی
گەڕاین بۆ ناوی کوردی

بەبەی جوانتر لە پەری
ناومان لێنا مرواری

٢٥ / ٢ / ٢٠١٩